

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Sijoittajana osakemarkkinoilla

Holma, Henry

2016 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Sijoittajana osakemarkkinoilla

Henry Holma
Liiketalouden KO
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2016

Laurea-ammattikorkeakoulu
Lohja
Liiketalouden KO

Tiivistelmä

Henry Holma

Sijoittajana osakemarkkinoilla

Vuosi	2016	Sivumäärä	49
-------	------	-----------	----

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kertoa osakesijoittamisesta vaihtoehtona henkilökoh-
taisen varallisuuden hoitoon. Tavoitteena on auttaa lukijaa ymmärtämään osakesijoittamisen
mahdollisuuksista mahdollisimman selkeästi, jonka lisäksi työssä on pyritty tuomaan erilaisia
näkökantoja eri lähteistä. Aiheen tulevaisuutta on mahdotonta ennustaa, mutta suuntaa-
antavina lähteinä on pyritty käyttämään osakemarkkinoiden historiaa.

Työssä pyritään etenemään askel kerrallaan aloittaen perusasioista, jonka jälkeen käsitellään
erilaisia termejä osakkeista. Tavoitteena on saada lukijalle neuvoja arvo-osuustilin avaami-
sesta osakkeiden hinnoitteluun asti. Tämän lisäksi työssä on keskitytty 3 eri markkinoiden his-
toriaan tarkemmin, mitä itse pidän mielenkiintoisimpana suomalaisen henkilön näkökulmasta.
Aiheiden pohjustuksena on käytetty asiantuntijoiden tärkeimpiä opetuksia kappaleisiin liitty-
en. Koen työn hyödylliseksi osakesijoittamisesta kiinnostuneille henkilöille ketkä eivät vielä
ole osaketiliä avanneet, jonka lisäksi työssä voi olla vinkkejä jo osakesijoittamisen aloittaneil-
le lukijoille.

Osakesijoittaminen tarjoaa sijoittajalle kilpailukykyisen sijoitusmuodon, jonka tuotto on his-
toriaan perustuen ollut parhaimpia sijoituksia vertailemalla. Sijoittaminen on Suomessa melko
vähäistä verrattuna esimerkiksi Ruotsiin. Suomen pankkitileillä makasi vuoden 2014 lopussa
noin 8 miljardia euroa rahaa mikä osaltaan kertoo suomalaisten haluttomuudesta osakesijoit-
tamiseen.

Avainsanat: sijoittaminen, osakemarkkinat, sijoittaminen Suomessa

Laurea University of Applied Sciences
Lohja
Programme

Abstract

Henry Holma

Stock investor's market

Year	2016	Pages	49
------	------	-------	----

The purpose of this thesis is to give information about stock investing as an option for personal wealth management. The aim is to keep the information simple for the reader, and also give many point of views from different sources. Future for the stocks is impossible to know, but history can give direction to estimate stock returns for the future in long term.

Structure for the thesis is to go step by step and give useful information to understand stock markets. Thesis includes information from starting the stock investing to understand valuations for stocks. There is also an overview for 3 different stock markets around the world, which i think are interesting from finnish people's point of view. In my opinion the thesis includes a useful information to those who has planned to start stock investing and also for those who has started it already.

Stock investing offers competitive option for investing, whom rate of return is been excellent compared to other investment models in long term. Stock investing is not so common in Finland, compared to Sweden example. End of 2014 there was about 8 billion euros in bank accounts which also proves the fact that stock investing is slight in Finland.

Keywords: investing, stock investing

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Mitä osakkeilla tarkoitetaan	6
2.1	Osakkeen tuoton laskeminen	8
2.2	Yrityksen kilpailukyky	9
2.3	Tunnusluvut osakkeiden tukena	10
2.4	Sijoitustuottojen maksimointi	13
2.5	Pörssin kausivaihtelut	14
3	Sijoittamisen aloittaminen	15
3.1	Sijoituskohteen valitseminen	19
3.2	Suorat osakesijoitukset	20
3.3	Sijoitusvakuutus	21
3.4	Sijoitusrahastot	22
4	Osakesijoittamisen riskit	23
4.1	Oman riskitason valinta	25
4.2	Velkakirjat osakkeiden tukena	27
4.3	Pääoman kertyminen	28
4.4	Eri ikäluokkien riskitasot	30
5	Moderni portfolioteoria	30
5.1	Hajautuksen moderni portfolioteoria	31
5.2	Maa- ja toimialakohtainen hajauttaminen	31
5.3	Hajautuksen vastustajat	32
6	Globaalit osakemarkkinat	33
6.1	USA:n osakemarkkinat	34
6.2	Suomen osakemarkkinat	38
6.2.1	Case: Nokia	41
6.3	Japanin osakemarkkinat	43
7	Yhteenveto	45
8	Lähteet	46
	Kuvat	48
	Taulukot	49

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön aiheena on kuvata sijoitusmarkkinoiden maailmaa yleisesti ja sen jälkeen mainita sijoitusmahdollisuuksista pääosin osakemarkkinoilla. Opinnäytetyössä pyritään sisäistämään yksityishenkilöiden sijoitusmaailmaa. Opinnäytetyön tavoitteena on kertoa mitä mahdollisuuksia sijoittaminen voi sijoittajalle tuoda sekä mitkä ovat sen riskit myös pahimassa tapauksessa varallisuuden menettämiseen. Teksti käsittelee pääosin osakkeiden maailmaa ja tavoitteena on luoda sijoittajalle kokonaiskuva sijoittamisesta mahdollisimman ymmärrettävällä tavalla. Työ on tehty teoriapohjalta.

Tavoitteena on että lukija saisi ideoita oman varallisuutensa hoitamiseen ja löytäisi mahdollisesti uuden näkökulman varallisuutensa hoitoon, oman riskinsietokykynsä mukaan. Työ käsittelee myös vaihtoehtoisia sijoituskohteita osakkeiden sijaan ja tarkoitus olisi löytää lukijalle itselleen sopiva vaihtoehto. Opinnäytetyö käsittelee myös osakkeiden arvostustasoja, mahdollisia myynti- tai ostoajkoja sekä osakkeiden tuottohistoriaa. Arvostustasojen apuna sijoittaja voi käyttää erilaisia tunnuslukuja, joita on myös tässä työssä selvennetty sijoittajan avuksi.

Osakemarkkinoille mukaan lähteminen on nykypäivänä helppoa esimerkiksi internetin välityksellä, jonka ansiosta jokainen aiheesta kiinnostunut pystyy osakesäästämisen aloittamaan. Ostot ja myynnit tapahtuvat internetin välityksellä reaaliaikaisesti mikä helpottaa sijoittajan kaupankäyntiä. Myös informaatio nykypäivänä yritykseltä sijoittajalle yrityksen tilasta tulee helposti internetin kautta, mikä auttaa sijoittajaa ymmärtämään sijoitusten syklin ja seuraamaan yrityksen tilannetta markkinoilla. Lisäksi yleisestä taloustilanteesta tulee paljon uutisia ympäri maailmaa.

Työssä käydään läpi myös markkinoita globaalisti. Mukana on tietysti kotimaamme markkinat, USA:n markkinat jotka ovat maailman isoimmat osakemarkkinat sekä Japanin markkinat missä on koettu pahin osakekriisi osakemaailman historiassa.

Aiheena on sijoittaminen koska olen itse toiminut piensijoittajana 16-vuotiaasta lähtien ja koen sen itselleni kiinnostavaksi aiheeksi. Osakemarkkinat ovat myös yksi pääaiheista talouselämän keskusteluissa ja niiden merkitys talouteen on merkittävä.

2 Mitä osakkeilla tarkoitetaan

Osakkeella tarkoitetaan osuutta yhtiöstä. Yhtiö jakaa omistuksensa osakkeisiin, millä taas käydään kauppaa pörssissä. Osakkeita voi olla myös erilaisia (esim. A ja B) osakkeet mitkä tuovat mukanaan eri oikeuksia sekä velvollisuuksia. Omistuksen määrä yrityksestä on omien osakkeiden määrä suhteessa osakkeiden kokonaisosakepääomaan.

Esimerkiksi, jos omistat yhden Finnairin osakkeen, omistat yhtiöstä n. 1 / 128 136 115 osuuden. Aiemmin osakkeiden omistus oli yleensä todistettuna paperilla ja osakkeiden kauppa sitä kautta vaati myös enemmän työtä. Nykypäivänä kuitenkin lähes kaikki osakekauppa käydään digitaalisesti internetin välityksellä.

Yrityksen listautuessa pörssiin antaa se haluamansa osan yrityksestä julkiseen jakoon. Aluksi osakkeet annetaan ulkopuolisten merkittäväksi, jonka jälkeen niillä käydään mahdollisesti kauppaa pörssissä. Yrityksen markkina-arvo määräytyy tämän jälkeen markkinoiden mukaan ja lähes jokainen sijoittaja pystyy ostamaan osuuden yhtiöstä. Markkina-arvoon taas vaikuttaa sijoittajien kiinnostus yhtiötä kohtaan. Jos sen hetkiselällä markkinahinnalla on enemmän ostajia kuin myyjiä, hinta nousee. Päinvastaisessa tilanteessa markkina-arvo taas laskee. Yhtiö hyötyy listautumisesta rahallisesti mikä auttaa heitä esimerkiksi laajentamaan toimintaansa. Kolikon käänttöpuolena he menettävät osuuttaan yhtiössä. (Hämäläinen 2003, 25.)

Sijoittajan aloittaessa osakekaupan hänelle yleensä tärkeimmät kysymykset ovat mihin sijoittaa ja milloin. Sijoittajalla on yleensä vähintäänkin pieni käsitys mihin yhtiöön hän on rahojaan sijoittamassa, mutta ajoituksen merkitys saa yleensä liian pienen huomion. Ohje "Osta halvalla ja myy kalliilla" saattaa siis sijoittajalta helposti unohtua. Hyvä esimerkki tästä oli teknokupla 2000-luvulla, jolloin osakkeita ostettiin vain lisää niiden ollessa jo todella korkealla arvostustasolla. Sijoittajan pitäisikin siis ottaa ennen osakkeen ostoa selvää yhdestä osakemarkkinoiden tärkeimmästä kysymyksestä "Onko nyt oikea aika ostaa osakkeita?" Osakkeiden oston ajoituksessa korkean arvostustason ajalle on mahdollisuus onnistumiseen paljon pienempi kuin toimiessa päinvastoin. Sijoittaja saa parhaimman kuvan katsomalla osakkeen myyntihintaa, jonka jälkeen sijoittaja itse vertaa yrityksen todellisen toimintakyvyn tehdä liiketoimintaa. Seppo Saario neuvoo kirjassaan ajoituksellisesti epävarmaa sijoittajaa aloittamaan kuukausiostamisen. Sen avulla sijoittaja ostaa osaketta jokainen kuukausi ja näin ollen osakkeen riskitaso laskee keskihinnan alentuessa ja mahdollisen kurssilaskun jälkeen sijoittaja saa samaa osaketta samalla rahamäärällä enemmän. (Saario 2005, 16-17.)

Osakkeella on aina ostaja sekä myyjä. Myyjän mielestä osakkeen hinta eli yrityksen markkina-arvo on liian korkea suhteessa yrityksen tasoon. Ostaja taas ajattelee tilanteen olevan päinvastainen. Osakkeella on aina tarjoustasot, joista toinen osapuoli toimii myyjän roolissa ja toinen ostajan roolissa. Osake vaihtaa omistajaa, kun ostaja ja myyjä kohtaavat hinnalla mihin molemmat ovat tyytyväisiä. Sijoittaja voi tehdä oman sijoitusstrategiaansa perustuvan arvion yhtiön osakkeen arvosta ja sen perusteella päättää itse onko osake ostohinnoissa. Esimerkkinä voidaan pitää sijoittajaa, jonka mielestä osake on 10 euron arvoinen ja sille löytyy markkinoilta myyjä 5 euron osakekohtaiseen hintaan. Ostaja saa tässä tapauksessa hänen mielestään 10 euron arvoisen sijoituksen 5 euron hinnalla joten hän pitää osaketta ostettavana.

Myyjä puolestaan ajattelee yrityksestä eri tavalla ja näkee, että 10 euron hinta on liian korkea kyseisen yrityksen osakekohtaiseksi hinnaksi ja päättää myydä osaketta.
(Hämäläinen 2005, 63.)

Yrityksen arvioon sijoittajat käyttävät erilaisia keinoja. Erilaisten tunnuslukujen avulla pystyy määrittelemään osakkeiden todellista arvoa verrattuna markkina-arvoon. Arvoon vaikuttaa myös yrityksen tulevaisuuden näkymät, jotka on yleensä huomioitu yrityksen markkina-arvossa. Erilaisista osakkeen arvon määrittelyyn perustuvista tunnusluvista on tarkemmin seuraavassa kappaleessa. Pörssihistoriassa ei ole koskaan pystytty todistamaan, että toinen arvostusperiaate osakkeelle olisi koskaan ollut parempi kuin toinen. Tämän takia jokaisen sijoittajan tyyli on oikea ja jokainen sijoittaa tavallaan. Voittoa tavoiteltaessa on yleensä vahvoilla, jos löytää yrityksen todellisen arvon ennen muita. Se vain vaatii yrityksen todellisen arvon löytämistä ennen muita sijoittajia. Tässä onnistumiseen tietysti vaaditaan myös yritykseltä samaa tulevaisuutta kuin sijoittaja itse arvioi. (Hämäläinen 2005, 63.)

2.1 Osakkeen tuoton laskeminen

Osakkeen tuotto pystytään laskemaan hyvin helpolla kaavalla. Tarvitsee vain tietää osakkeiden määrä, hankintahinta, myyntihinta sekä osakkeesta saadut osingot. Tuottoja seurataan pääosin prosenteissa, johon kaava on seuraavanlainen:

$$\frac{\text{Myyntihinta} - \text{Hankintahinta} + \text{maksetut osingot}}{\text{Ostohinta}} \times 100\%$$

Esimerkkinä voidaan ottaa esimerkiksi Sampo Oy:n tuotto vuosilta 2009-2014.

Arvopaperin nimi	Hankintahinta 2.1.2009	Myyntihinta 30.12.2013	Osingot yht. 2009-2014	Tuotto %
Sampo A-osake (SAMAS)	13,57	35,72	5,5	203,76%

Taulukko 1. Sampon tuottohistoria 2009 - 2014
(Sampo Group, 2014)

Tuottoprosentin ollessa viiden vuoden aikana yli 200% on korkeamman riskin ottaminen pal-
kinnut sijoittajan tuntuvalle arvonnousulle. Todellista tuotto / riski kuvaa ei voi tietenkään
tämän laskelman perusteella tehdä. Siksi on hyvä tuoda esiin myös toinen, vastakohtainen
tuottolaskelma. Esimerkkilaskelma huonosta osakesijoituksesta voidaan tehdä laskemalla
Outokummun osakekehitys samoina vuosina.

Arvopaperin nimi	Hankintahinta 2.1.2009	Myyntihinta 30.12.2013	Osingot 2009-2014	Tuotto %
Outokumpu Oyj (OUT1V)	20,43	3,48	1,1	-77,58%

Taulukko 2. Outokummun tuottohistoria 2009 - 2014
(Outokumpu Oyj, 2014)

Outokummun esimerkki kertoo riskisijoittamisen käänköpuolen eli arvonnennetyksen. Jos si-
joittaja olisi sijoittanut yllä mainitun sijoituksen olisi hän menettänyt pääomastaan yli 3/4.
Pahimmassa tapauksessa sijoittaja voi menettää myös koko pääomansa mikä käytännössä tar-
koittaa yrityksen menemistä konkurssiin.

2.2 Yrityksen kilpailukyky

Käsitettä yrityksen kilpailukyky ei yleensä täsmennetä millään tietyllä tavalla, mutta yleisesti
se tarkoittaa yrityksen kannattavuutta sen toimimilla markkinoilla. Yrityksen kannattavuus on
avaintekijä terveen yhtiön liiketoiminnassa. Kannattavuus määräytyy valmistettavan tuotteen
hinnalla sekä tuotannon yksittäiskustannuksilla. Tuotteen hintaan vaikuttaa tarjonnan ja ky-
synnän laki ja kustannuksiin puolestaan vaikuttavat yrityksen panosten (esimerkiksi valmistuk-
seen tarvittavien raaka-aineiden, henkilöiden palkat tms.) yksikköhinnat ja niiden tuottavuus.
Yrityksen päämääränä on tuottaa tuote, jolle on kysyntää markkinoilla ja minkä valmistuskus-
tannukset eivät ole liian suuret kysyntyyhin hintaan nähden. Tiivistettynä lähes jokaisen yrityk-
sen päämääränä on tehdä voittoa. Mihin yritys näistä itse voi vaikuttaa riippuu yrityksen toi-
minta-alasta. Esimerkiksi kovan kysynnän omaavalla hyödykemarkkinoilla yritykset eivät voi
vaikuttaa tuotteidensa markkinahintoihin, koska se perustuu täysin kysyntään ja tarjontaan.
Toisena esimerkkinä taas lääketieteellisyydessä yritys saattaa pystyä määrittelemään hintaansa
itselleen kannattavammaksi, jos kilpailevia tuotteita ei markkinoilla ole.
(Pohjola, Pekkarinen & Sutela 2006, 81- 82.)

Yksi yrityksen tärkeimmistä tehtävistä on nostaa markkinaosuutta sen alallaan. Parhaimmassa
tapauksessa se johtaa yrityksen monopoliasemaan, milloin yrityksellä ei ole kilpailijoita sen
toimialallaan. Monopoliasema ei kuitenkaan ole yleinen ilmiö julkisilla osakeyhtiöillä, mutta

yhtiö voi julkaista uuden tuotteen jota ei vielä ole markkinoilla. Esimerkiksi edellisessä tekstikappaleessa uuden lääkkeen lanseeraus tuo yritykselle kilpailuedun markkinoilla. Uuden tuotteen saadessa kovan kysynnän on yrityksen valmistamalla tuotteella monopoliasema markkinoilla, kunnes kilpailijat alkavat tehdä samanlaisia "kopioita" tuotteesta. Yrityksen valmistaessa kovan kysynnän omaava monopolituote, näkyy hyödyt yleensä yrityksen tuotoissa sekä kilpailukyvyssä. Korkean markkinaosuuden omaavat vahvat yhtiöt maksavat yleensä myös alhaisemmat tuotantokustannukset niiden korkean volyymin johdosta joka tukee yrityksen kilpailukykyä (Pohjola, Pekkarinen & Sutela 2006, 82.)

2.3 Tunnusluvut osakkeiden tukena

Sijoittajan valitessa itselleen suoriin osakkeisiin perustuvan sijoittamistavan on sijoittajan hyvä olla perillä osakkeen arvostustason määrittämisestä. Henkilökohtaisen analyysin tueksi sijoittaja voi käyttää erilaisia tunnuslukuja jotka auttavat osakkeen arvonmäärittämisessä. Ensimmäisenä on tärkeää ymmärtää mitä mikäkin tunnusluku kertoo yhtiön tilanteesta ja tämän jälkeen sijoittaja voi itse tehdä analyysinsä tunnuslukujen pohjalta. Yhtiökohtaiset tunnusluvut viestivät sijoittajalle ainakin seuraavat asiat:

- a) Kannattavuuden, odotetun kasvun ja yrityksen kokoluokan.
- b) Maksuvalmiuden sekä vakaavaraisuuden (taloudellisen vahvuuden)
- c) Arvostustason ja tehokkuuden esimerkiksi muihin osakkeisiin verrattaessa

P/E-luku

P/E luku on ehkä yleisin tunnettu tunnusluku millä verrataan osakkeen hintaa suhteessa tulokseen. Laskukaavaan tarvitaan ensiksi hinta (P) ja sen jälkeen se jaetaan tuloksella (E). Sama luku kertoo myös montako vuotta yrityksellä menisi saada maksettu hinta osakkeelta takaisin vuosissa, olettaen että tulos pysyy joka vuosi samana. Luvulla P tarkoitetaan hintaa eli Price ja E:lla vastaavasti tulosta eli Earnings. P:n arvo saadaan katsottua suoraan markkinoilta osakkeen pörssikurssista. E voi aiheuttaa sijoittajalle hieman päänvaivaa koska sen arvo voidaan laskea monella tapaa. Aikajanana E:lla on aina vuoden tulos, mutta tapoja laskea se on ainakin seuraavat:

- a) "Kuluvan kalenterivuoden ennuste"
- b) "Edellisen kalenterivuoden tulos"
- c) "Liukuvien edellisten kvartaalien tulos vuodessa"
- d) "Liukuvien tulevien kvartaalien tuloksen ennuste"
- e) "Painotettu keskiarvo historiallisista tuloksista"
- f) "Jokin keskiarvo edellä mainituista"

(Oksaharju 2013, 149)

Esimerkki voidaan toteuttaa esimerkiksi näin: Osakkeen hinta on tällä hetkellä 100 euroa / osake. Lasketaan toteutunut 12 kuukauden tulos viime vuodelta joka on 5 euroa. Laskukaava on siis seuraava: $100 / 5 = 20$.

Oksaharju (2013, 49) painottaa kirjassaan katsomaan myös muita asioita kuin P/E lukua. Esimerkiksi jos yritys on tehnyt viime vuonna hyvän tuloksen johtuen hyvistä suhdanteista ei voida taata, että yritys kykenee siihen seuraavina vuosina. Tässä tilanteessa yrityksen P/E-luku on alhainen, mutta yrityksen tehdessä heikompaa tulosta tulevaisuudessa nousee P/E-luku yrityksen tuloksen tippuessa.

Korkea P/E-luku ei taas välttämättä kerro yliarvostuksesta osakkeen kohdalla. Korkean P/E-luvun omaaville yhtiöille markkinat odottavat korkeampaa kasvua. Kasvun toteutuessa E:n arvo nousee ja vastaavasti joko hinta eli P nousee tuloksen mukana tai hinnan kasvaessa tulosta hitaammin P/E-luku tipahtaa normaalimmalle tasolle. (Oksaharju 2013, 150.)

P/BV-Luku

P/BV-luku on erityisesti arvosijottajien arvostama tunnusluku. Sillä lasketaan P/E-luvun mukaisesti P eli hinta ja jakajana käytetään tuloksen sijaan yrityksen pääoman kirja-arvoa. Laskukaava on siis yksinkertainen: $P/BV = \text{Osakkeen pörssikurssi} / \text{Osakekohtainen oma pääoma}$. Laskukaava kertoo miten yhtiön oma pääoma on hinnoteltu suhteessa yhtiön liiketoimintaan. P/BV-luvun ollessa tasan yksi markkinat arvostavat yrityksen oman pääoman täysin samalla hinnalla kuin yritys itse. Arvo-osakkeille on ominaista alhainen P/BV-luku ja joidenkin yhtiöiden P/BV-luvut voivat tipahtaa jopa alle yhden. Alhaiseen arvostukseen on yleensä kuitenkin selitys:

- a) Liiketoiminta tuottaa huonosti
- b) Kirjanpitoarvo ei kuvaa omaisuuden arvoa tänä päivänä. Eli yritys mahdollisesti yliarvioi oman pääomansa arvon.
- c) Omaisuus on epälikvidiä tai ainakin vaikeasti muutettavissa rahaksi.

Matalan P/BV-luvun yrityksillä on yleensä korkeampi prosentuaalinen osinkotuotto. Se viestii siitä, että tuloksena saaduille rahoille ei löydetä investointia, vaan nähdään parempana maksaa raha ulos osakkeenomistajille.

(Oksaharju 2013, 152-153.)

ROE (Return On Equity)

ROE-luvun avulla pystytään tarkastelemaan paljon yrityksen oma pääoma tuottaa prosenteissa vuodessa. Luku on yhteyksissä P/E-lukuun sekä P/B-lukuun ja lisäämällä ROE:n laskelmiinsa on sijoittajalla jo paljon apuja osakkeen hinnan määrittämisessä. On hyvä tuoda kaksi esimerkkiä edellä mainituista tunnusluvuista asian ymmärtämisen avuksi.

Helsingin pörssistä löytyvä UPM-Kymmenen Oyj arvostettiin pienellä P/BV-luvulla koska sen tulokuntoa pidettiin heikkona. Tulos omaan pääomaan olikin heikkoa, tässä laskettu ROE vuosilta 2007 - 2011:

2007	1,2%
2008	-2,8%
2009	2,7 %
2010	8,2%
2011	6,3 %

Taulukko 3. UPM-Kymmenen Oyj oman pääoman tuotto 2007-2011.
(Oksaharju 2013, 153.)

ROE on jäänyt yhtiön osalta todella matalaksi verrattuna esimerkiksi Helsingin pörssin keskitasoon. Sijotusta ei silti voi pitää huonona esimerkiksi vuonna 2011, koska mukaan on otettava osakkeen arvostustaso eli hinta (P) ja laskettava kehitys sen perusteella. UPM:n osake maksoi elokuussa 2012 noin 9 euroa. Oma pääoma osaketta kohden oli kuitenkin 14,19 euroa / osake. P/BV-luvuksi saadaan näin ollen 0,63 mitä voidaan pitää todella alhaisena. Sijoittajan etsiessä realistista 8-10 % tuottoa itselleen on UPM tuottanut sijoittajan vaatiman pääoman takaisin. Laskukaavana käytetään ensiksi ROE-lukua mikä oli 2011 6,3%. Tämän jälkeen jaetaan ROE P/BV-luvulla (0.63). Tulos on tasan 10 (6,3 / 0,63) mitä voidaan pitää hyvänä tuotona sijoitukselle vuodessa, vaikka yhtiö ei omaan pääomaansa verrattuna korkeaa prosentuaalista tulosta tehnytään. (Oksaharju 2013, 156-157.)

Vertailuna voidaan tehdä sama kaava toisella osakkeella, myös Helsingin pörssissä olevalla Nokian Renkailla. Osakkeen hinta vuonna 2012 elokuussa oli 29,75 (P). Osakkeen oma kirjanpidollinen arvo oli 9.65 euroa / osake. P/BV-luku on näin ollen $29.75 / 9,65 = 3,08$. Yhtiön osavuositietojen mukaan oman pääoman tuotto (ROE) oli samana ajankohtana korkeahko 31 prosenttia. Vuosituotoksi saadaan samalla kaavalla: $31 (ROE) / 3,08 (P/BV) = 10,065$. (Oksaharju 2013, 157)

Osakkeiden vuotuinen tuotto (ROE / P/BV) verrattuna osakkeen ostohintaan (P) oli yhtiöllä siis lähes identtinen, vaikka P/BV-luku oli Nokian Renkailla lähes viisi kertaa suurempi. Johtopäätöksen tunnuslukuista voidaan siis todeta, että paras arvio saadaan eri tunnuslukuja yhdistelemällä. (Oksaharju 2013, 157)

2.4 Sijoitustuottojen maksimointi

Jokaisen sijoittajan tavoite on saada sijoituksestaan tuottoa. Osakkeissa tähän on mahdollisuus kahdella tapaa, joko kurssinousun tai osinkojen kautta. Osinkoja voidaan yleensä pitää yhtiöstä riippuen aika varmana tulona laatuyhtiöiden keskuudessa. Esimerkkinä yhtiö X. Yhtiö X:n osakkeen arvo on 100 euroa. Se jakaa 3 euron osingot tänä vuonna ja näin ollen osinkotuotto on 3 % osakkeen hinnasta. Pitkän aikavälin sijoittajalla osinkotuotto ratkaisee pitkälti tuoton kyseiseen sijoitukseen. Parhaissa tapauksissa (esim. Coca-Cola Company) pystyy yhtiö korottamaan osinkoaan vuosi toisensa jälkeen. Näin ollen prosentuaalinen osinko nousee joka vuosi hankintahintaan nähden korkoa korolle ilmiöllä. Kurssinousua tavoitellessa taas on kaksi pääasiallaa jotka vaikuttavat kurssiin. Yleinen markkinatilanne sekä yrityksen potentiaali tehdä korkeampaa tulosta. Yleinen markkinatilanne voi olla vaikeasti ennustettavissa, mutta yrityksen valintaan pystyy sijoittaja vaikuttamaan itse 100 prosenttisesti. Näin ollen ajoitus ja yrityksen valinta ovat tärkeimpiä asioita sijoitustaan valittaessa. (Lindström K 2005, 121-122.)

Yleistä markkinatilannetta katsoessa voidaan kuitenkin katsoa milloin osakkeet ovat halpoja ostaa. Esimerkkinä kuvion 9 OMX Helsinki indeksi. Vuonna 2004 oli IT-kuplan puhkeaminen ja siitä aiheutunut kurssilasku takanapäin. Sijoittaja voi laskea, että osakkeet eivät olleet enää korkealla tasolla. Indeksillä oli vuonna 2004 yllättävänkin alhaalla, joten markkinatilanne mahdollisti halvat osakeostot. Vuoteen 2007 mennessä indeksin arvo kasvoi yli 100 %, joten tuotto oli erittäin hyvä kyseisille vuosille. Vaikka markkinatilannetta ja yritysten kykyä kasvattaa liikevaihtoaan sekä liikevoittoaan pystytään hieman arvioimaan on osakkeiden ennustaminen kuitenkin mahdotonta. Korkeaa tuottoa on mahdotonta saada ilman riskejä ja osakkeissa molemmat edustavat isoa roolia. (Lindström K 2005, 121-122.)

Pitemmällä tähtäimellä osakkeet ovat kuitenkin aina nousseet uusiin ennätyksiin. Nousu- ja laskukaudet yleensä kestävät tietyn aikansa. Pitkällä tähtäimellä nousu- (bull market) ja laskukausia (bear market) on pystytty havaitsemaan joitakin tunnistusmerkkejä. Nämä voivat auttaa sijoittajaa ajoituksen valitsemisessa. ”Härkämarkkinoilla” ovat osakekurssit yleensä korkealla. Tämä tarkoittaa, että osakkeet ovat yleensä yliarvostettuja verrattuna historiallisiin tasoihin. Osakkeen yliarvostuksen pystyy huomaamaan esimerkiksi osakkeen korkeasta hinnasta verrattuna yrityksen tekemään voittoon. ”Karhumarkkinoilla” tilanne taas on päinvastainen. Kuten aiemmin todettu, ei Bull- tai Bearmarket kauden loppua voi tietää.

Yleinen neuvo on kuuluisa ” osta halvalla ja myy kalliilla.” Sen toteuttaminen on kuitenkin vaikeampaa kuin miltä se kuulostaa. (Lindström K 2005, 122-124.)

2.5 Pörssin kausivaihtelut

Kun tutkitaan osakemarkkinoiden indeksejä eri vuosina, nähdään eroavaisuuksia myös eri kausien kohdalla. Kaikista kuuluisin näistä on ”tammikuuilmiö.” Tutkimuksissa on todettu että tammikuu on historiallisesti ollut kaikista paras sijoituskuukausi koko vuonna. Syitä tähän voi olla monia eikä kaikki välttämättä ole edes selitettävissä. Suurimpana syynä tähän on kuitenkin todettu sijoittajien halu ostaa uudet osakkeet heti uuden vuoden alussa. Myös mahdolliset myyntitappiot voidaan kuitata joulukuussa mikä avaa taas uudet mahdollisuudet uusiin sijoituksiin tammikuussa. Vastaavasti pahin laskukausi on tilastollisesti saatu syyskuussa, heti kesän jälkeen Suomen osakemarkkinoilla. Toiseksi pahimpana taas pidetään lokakuuta eli syksy on osakesijoittajalle todennäköisemmin huonoin aika omistaa osakesijoituksia historiaan perustuen. (Lindström 2005, 132 - 133.)

Osakkeiden kehitys on riippuvaista myös yleisen taloustilanteen suhdanteista. Suhdannevaihtelu tarkoittaa kokonaistuotannon muutosta pitkän ajan keskimääräiseen muutokseen nähden. Suhdanne voi olla noususuhdanne, jolloin talous kasvaa keskimääräistä nopeammin. Vastaavasti laskusuhdanteessa taloudellinen kasvu on matalaa, pahimmassa tapauksessa negatiivista. Suhdannevaihteluita on todella vaikea arvioida, mikä puoltaa myös osakkeiden arvaamattomuutta. Keskimääräinen pituus suhdannevaihtelulle on 4-5 vuotta. (Pohjola, Pekkarinen & Sutela 2006, 178.)

Noususuhdanteen aikana tuotanto kasvaa keskimääräistä nopeammin, laskusuhdanteessa taas päinvastoin. Nousukausi on pituudeltaan yleensä laskukautta pidempi. Noususuhdannetta pidetään hyvänä asiana taloudelle sekä osakkeille, mutta liian rajuna voidaan puhua jo ns. Suhdanteiden tai markkinoiden ylikuumenemisestä (esimerkiksi osakekupla.) Laskusuhdanteen ollessa voimakasta saatetaan puhua jo lamasta. Esimerkiksi yhdysvalloissa puhutaan taantumasta, kun bruttokansantuote on laskenut kaksi vuosineljännestä peräkkäin. Lama on taantumman pahempi muoto. Esimerkiksi Suomen kansantalous 1993-luvun alussa oli 11 prosenttia pienempi kuin vuonna 1990. Suomen tilanteessa voidaan puhua jo erittäin voimakkaasta lamasta. (Pohjola, Pekkarinen & Sutela 2006, 178.)

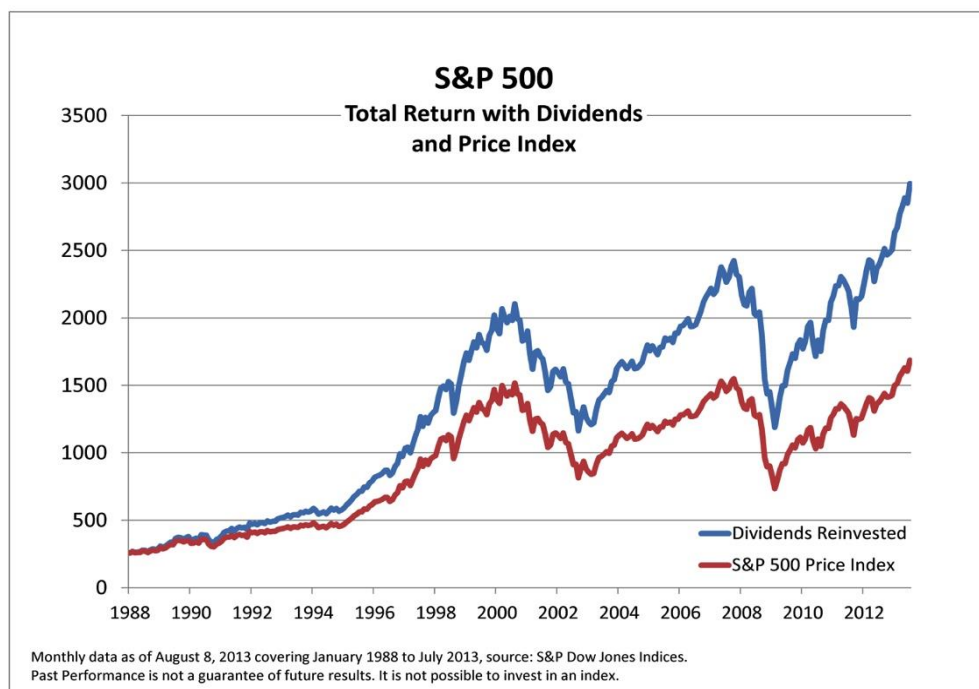
Suhdannevaihteluun vaikuttaa tavaroiden sekä palveluiden kokonaiskysyntä sekä kokonaistarjonta. Kysyntää ja tarjontaa yhdistelemällä syntyy erilaisia satunaisia tekijöitä, joita talouden kielellä kutsutaan sokiksi. Esimerkiksi kun suomalainen teräsyhtiö Outokumpu saa tilauksia Kiinan teräsmarkkinoilla, se lisää Suomen kysyntää mikä puolestaan lisää työllisyyttä ja tuo-

tantoa Suomessa. Tästä syystä vienti on jokaiselle maalle erittäin tärkeää. Kysynnän yleensä lähtiessä nousuun puhutaan noususuhdanteesta. Kysynnän laskiessa taas laskusuhdanteesta. (Pohjola, Pekkarinen & Sutela 2006, 180.)

3 Sijoittamisen aloittaminen

Sijoittamisen aloittaminen on nykypäivänä helppoa. Palveluntarjoajia on monia yksityissijoittajille. Tietokonettakaan ei tarvita, jos asiakas haluaa sijoittaa pankkikonttorin kautta. Lähes jokaisella ”kivijalka pankilla” on myös mahdollisuus avata arvo-osuus tili, jossa osakkeita säilytetään. Tämän lisäksi tarvitaan käyttötili jossa ovat varat osakkeiden ostoon, myynteihin sekä osinkoihin.

Yksityishenkilön aloittaessa sijoitustoiminta on tietenkin hyvä tietää mihin on ryhtymässä. Osakesijoituksissa ollaan aina päästy uusiin ennätyksiin kun osakkeille on annettu tarpeeksi aikaa, mutta kovan laskun jälkeen nousu takaisin lähtötasolle voi viedä vuosia. Esimerkiksi vuonna 2000 kurssien huipulla rahansa yhdysvaltalaiseen indeksiin sijoittanut sijoittaja oli omillaan vasta 2006 luvulla, olettaen että osingot olisivat sijoitettu uudelleen indeksiin. Osakkeiden hinnat missä osinkoa ei lasketa mukaan oli hän omillaan vasta vuonna 2008, minkä jälkeen osakkeet taas laskivat laman johdosta. Tässä on vain yksi esimerkki osakkeiden voimakkaasta heilahteluista markkinoilla josta esimerkkiä seuraavassa kuvassa 1. (Blitzer, 2013.)

Kuva 1. S&P 500 indeksin kehitys.
(Blitzer, 2013.)

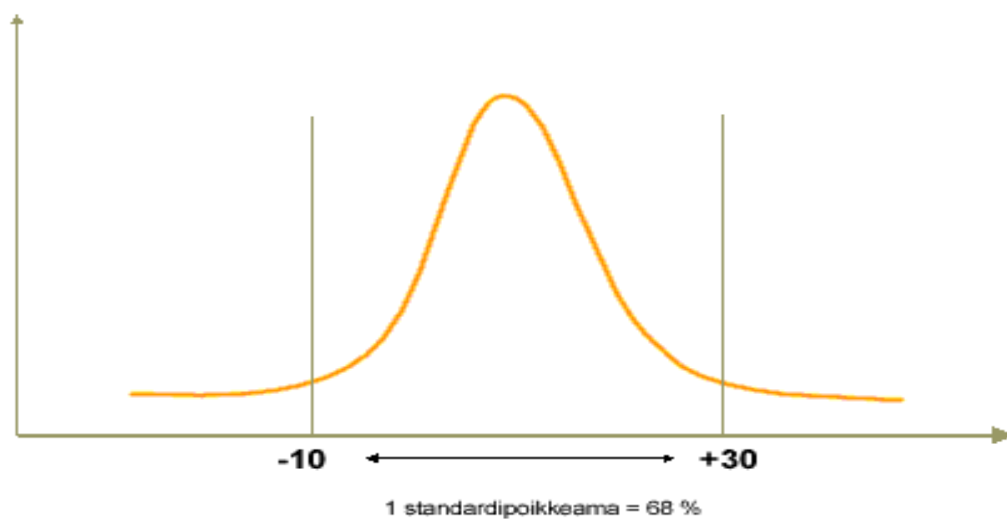
Historiaa ei voida pitää takeena tulevasta, mutta ennen sijoittamisen aloittamista on hyvä tietää miten osakekurssit ovat reagoineet talouden tapahtumiin vuosien aikana. 1900-luvun aikana sijoittaja teki tappiota 27 vuotena sadasta. 19, eli noin joka viides vuosi sijoittajat kärsivät tappioita yli 20%, kymmenen kertaa arvoista haihtui jopa kolmannes. Osakkeihin sijoittamalla on siis hyvä tietää riskit ja toimia niiden pohjalta. (Seligson & Co.)

Osakkeet ovat olleet tuottoisin sijoituskohde, kun niille on annettu tarpeeksi aikaa. Tappiot historiassa kuulostavat suurilta, mutta on hyvä ottaa huomioon miltä ne kuulostavat kun lisääntään aikaa sijoitushorisonttiin. Tappioriski on noin 30% jos sijoitusaika on vuosi, historiaan perustuen. Sijoitusajan taas ollessa 7 vuotta tippuu tappioriski alle 10 prosenttiin. Ajan ollessa 11 vuotta on tappioriski 5 prosenttia. 20 vuoden sijoitushorisontilla on vieläkin olemassa riski, tosin vain 1 prosentti (esimerkkinä Japanin osakkeet, jotka eivät ole 26 vuoteen palanneet omille tasoilleen.) Seligson & Co:n sijoitusyhtiön tutkimuksen mukaan sadan vuoden jälkeen riski on lähes olematon osakemarkkinoilla, 1:3.500.000. (Seligson & Co.)

Sijoitusyhtiön kaavan mukaan mikä perustuu historiantietoihin osakemarkkinoista voidaankin soveltaa seuraavaa kaavaa: tuotto-odotus osakkeille on 10 prosenttia vuodessa ja standardipoikkeama on 20%. Tätä standardia voi käyttää siis mille tahansa aikaperiodille.

(Seligson & Co.)

*Osakkeiden odotettu
tuotto 11-12%*

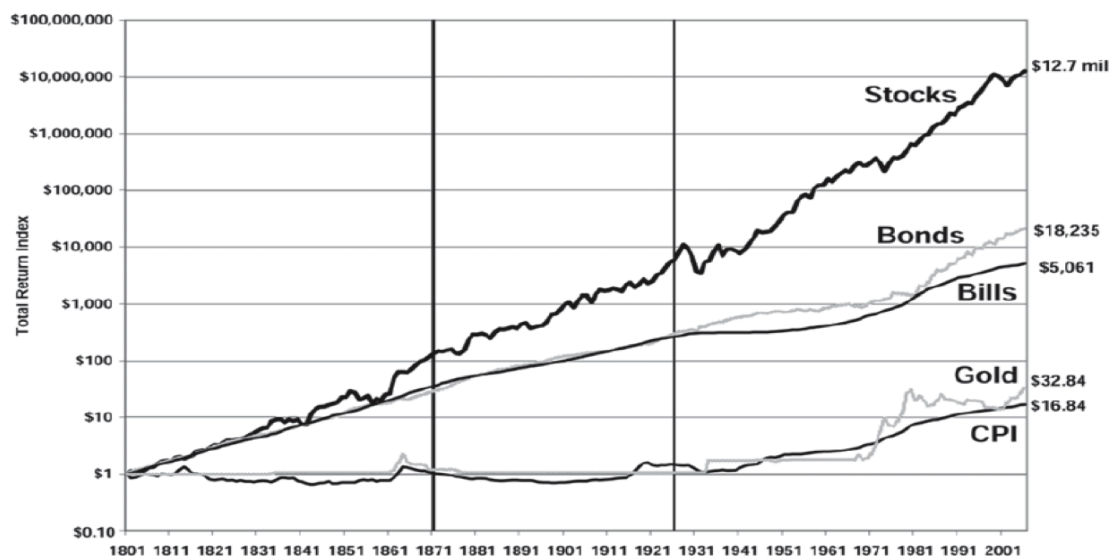
Kuva 2. Osakkeiden tuotto-odotus vuodessa.

(Seligson & Co.)

Osakkeiden tuottoa verrattuna muihin sijoituskohteisiin voidaan pitää tuottavana, mutta myös riskisempänä vaihtoehtona. Osakkeiden hyöty saadaan historiaa apuna käyttäen pitkällä aikavälillä jonka näkee kuvasta 2.

FIGURE 1-1

Total Nominal Return Indexes, 1802 through December 2006

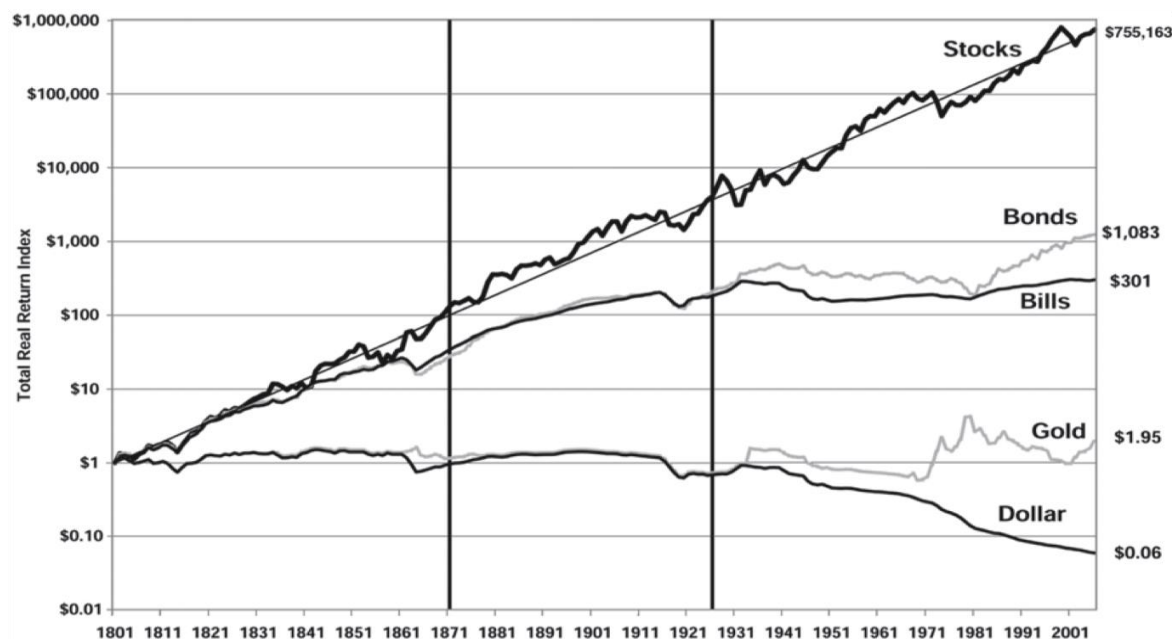
Kuva 3. Eri omaisuusluokkien tuotot pitkällä aikavälillä.

(Siegel, J.)

Kuvioon 3 perustuva tieto loppuu vuoteen 2006, mutta voidaan silti sanoa että osakkeet ovat historian valossa päihittäneet kaikki muut omaisuusluokat kirkkaasti. Toisaalta myös korkeampi volailiteetti (riskitaso) on huomattavissa osakkeiden kohdalla. Aika on kaaviossa 205 vuotta jonka aikana yksi dollari on kasvanut 12,7 miljoonaan dollariin osingot uudelleen sijoitettuina. Korkeille tuotoille osansa antaa toki myös inflaatio jota kuviossa 3 ei ole huomioitu. (Siegel, J.)

Kuvassa 4 inflaatio eli yleisen hintatason nousu on huomioitu omaisuusluokissa joten kuvioon voidaan ottaa huomioon myös inflaation vaikutus valuuttaan. Inflaatioita on tutkittu vuodesta 1913 lähtien ja se on keskimääräisesti vuoteen 2013 mennessä ollut 3,22 prosenttia vuodessa. (Mcmahon, T.)

Vaikka luku tuntuukin pieneltä nähdään sen vaikutus omaisuusluokkiin suurena. Pitkä aika pienissäkin prosenttimäärissä saa aikaan suuren vaikutuksen.

Kuva 4. Eri omaisuusluokkien tuotot pitkällä aikavälillä (inflaatio korjattu)
(Siegel, J.)

Inflaatio mukaan laskettuna on dollari noussut enää ”vain” 755 163:een dollariin. Kuviosta on mielenkiintoista huomata myös, että kulta on pysynyt lähes aina inflaation tasolla 1-2 dollarissa sekä dollarin eli käteisen arvo on romahtanut näin pitkällä aikavälillä 6 senttiin, juuri inflaation ansiosta. Kiihtynyt inflaatio on näkyvissä vasta 1940-luvulta lähtien.

3.1 Sijoituskohteen valitseminen

Osakesijoittamisen lisäksi on hyvä tuoda esille myös muita vaihtoehtoja, joita nykyään on sijoittajalle tarjolla. Osakkeiden lisäksi sijoittaja voi sijoittaa myös erilaisiin korkosijoituksiin (pitkät ja lyhyet korot), indeksilainoihin, asuntoihin, metsään, raaka-aineisiin tai valuuttoihin. Kohteita on olemassa vielä monia lisää, tässä kumminkin yleisimmät. Sijoittajan kannattaa tutustua ajan kanssa kaikkiin edellä mainittuihin kohteisiin ja katsoa itselleen sopiva vaihtoehto.

Osakesijoittajalla on myös monia muita vaihtoehtoja, joista sijoittaja voi valita hänelle itselleen parhaan vaihtoehdon. Sijoittaja voi ostaa osakkeita suoraan pankin kautta, toimia rahaston kautta tai sijoittaa sijoitusvakuutukseen. Tämän lisäksi on olemassa myös monipuolisempia sijoitusinstrumentteja (esimerkiksi joukkolainoja) joiden tuotto muodostuu monitukaisemman kaavan mukaan, pankkien ehtojen mukaisesti. Kaikkien sijoitusinstrumenttien tuotot tai tappiot muodostuvat yleisen taloudellisen kehityksen mukaan.

3.2 Suorat osakesijoitukset

Suorilla osakkeilla tarkoitetaan sijoittamista suoraan osakepapereihin eli sijoitus ei tapahdu rahaston, vakuutuksen tai minkään muun kautta. Suorien osakkeiden osto markkinoilta on yleensä kustannustehokkain sijoittaminen osakemarkkinoille. Sijoittajan ja osakkeen välille tarvitaan pankki joka mahdollistaa osakkeen oston. Pankki perii toimeksiannosta palkkion, joten sijoittaja voi itse vertailla toimeksiantojen hintatasoa eri pankkien välillä. Kuluja tarkastellessa on hyvä ainakin katsoa toimeksiannon hinta sekä mahdollinen sijoitussalkun kuu-kausimaksu. Kuvassa 5 on tietoa pankkien kustannuksista Suomessa.

Osakevälittäjävertailu	©Pankkiasiat.fi									
	OP	Danske	Nordea	FIM	Nordnet	Lynx*	Saxo**	Handelsb.	Ålandsb.	
Välityspalkkioportaita	5	5	5	8	4	1	3	1	4	
Palkkioiden seurantaväli	3kk	1kk	3kk	3kk	1kk	Ei	Sov.	Ei	3kk	
Palkkioiden peruste	Kertymä	Volyyimi	Kertymä	Kertymä	Kertymä	Ei	Tilikoko	Ei	Kertymä	
Asiakkuustasoja	3	3	4	3	1	1	3	1	2	
Säilytyspalkkiot	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Ei	Ei	Ei	Kyllä	Kyllä	
Hinta per 1 kauppa										
Suomi, normaali minimi	8	8	8	10	9	-	12	8	8	
Suomi, paras minimi	5	8	3	3	3	-	12	8	8	
Suomi, paras hinta á 10K€	8	8	6	6	6	-	-	20	8	
Palkkiokertymät, 1 vuosi										
1 kauppaa/kk á 1K€	96	96	96	120	84	69,6	144	96	96	
10 kauppaa/kk á 1K€	960	960	960	960	600	696	1440	960	960	
100 kauppaa/kk á 1K€	6000	9600	6000	4800	3600	6960	14400	9600	9600	
1 kauppaa/kk á 10K€	300	300	240	240	84	120	-	240	300	
10 kauppaa/kk á 10K€	1800	960	1800	1200	600	1200	-	2400	1800	
100 kauppaa/kk á 10K€	12000	9600	7200	7200	3600	12000	-	24000	10800	

*Lynx ei vielä välitä Helsingin Pörssin osakkeita. Hinnat ovat arvioita muista euromaiden pörseistä joissa hinta on sama.

**Saxon välityspalkkiot ovat neuvoteltavissa, jos treidaustilin arvo on yli 7500 €. Siksi vertailua ei ole suuremmilta summilta.

Kuva 5. Osakevälittäjät vertailussa.

(Pankkiasiat.fi)

Sijoitustyylinä suoriin osakkeisiin sijoittaminen on kovassa suosiossa sijoittajien keskuudessa. Esimerkiksi rahasto- tai vakuutussijoittajilla ei ole omaa yhdistystä mutta osakesijoittajilla on. Osakesijoittamisessa osake on siis täysin sijoittajan omassa hallinnassa ja sijoituspäätökset, esimerkiksi osto tai myynti, tapahtuu nopeammin koska välikäsiä on vähemmän. Toisin sanoen suoriin osakkeisiin sijoittaessa sijoittaja poimii irtokarkit itse hyllystä. (Parviainen & Järvinen 2012, 49-50)

Parviainen ja Järvinen (2012) jakaa suorat osakesijoittajat kolmeen ryhmään. Kaupankävijään joka tekee aktiivisesti kauppaa markkinoilla, on tai luulee olevansa parempi kuin muut markkinoilla. Aktiivinen kaupankävijä on yleensä nuorempi henkilö osakemarkkinoilla. Toinen sijoitusprofiili on analyyseihin pohjautuva sijoittaminen. Analyyseihin pohjautuvassa sijoittamisessa sijoittaja pyrkii etsimään markkinoiden virheitä esimerkiksi jos uutinen analyyssisijoittajan mielestä on positiivinen ja kurssi silti laskee markkinoilla uutisen takia, hän ostaa osaketta. Sama toimii myös päinvastoin. Kolmas profiili on ns. ”momentum” sijoittaja joka pyrkii hyö-

dyntämään markkinoiden nopeita liikkeitä markkinoilla omaksi edukseen. (Parviainen & Järvinen 2012, 50)

Osakkeisiin sijoittaessa voi sijoittaja toimia markkinoilla joko passiivisesti tai aktiivisesti. Passiivisella sijoittamisella tarkoitetaan osakkeiden pitämistä salkussa lähes samalla painolla riippumatta markkinatilanteesta. Passiivinen sijoittaja tekee yleensä muutoksia salkkuunsa ainoastaan kun esimerkiksi yksittäisen osakkeen paino salkussa nousee liian suureksi tai pieneksi. Pääosin passiivisen sijoittajan kaupankäynti on markkinoilla kuitenkin vähäistä ja passiivinen sijoittaja harvoin jaksaa vaivata päätään markkinoiden nousuista tai laskuista. Passiivinen sijoitustyyli saa myös tukea monista akateemisista tutkimuksista. Yhtenä etuna on esimerkiksi sen kustannustehokkuus. Pienemmillä kaupankäyntivolyyymeilla jäävät sijoittajan kulut myös pienemmiksi. Monien tutkimusten mukaan myös osakkeiden jatkuva vaihtaminen salkusta ei tuo keskimääräisesti arvonnousua salkulle. (Parviainen & Järvinen 2012, 13-14.)

Aktiivisella sijoittamisella tarkoitetaan passiivisen sijoittamisen vastakohtaa eli aktiivista kaupankäyntiä. Aktiivinen sijoittaja tekee salkkuunsa jatkuvasti muutoksia markkinatapahtumien ja taloustietojen pohjalta. Aktiivisijoittaja saattaa poiketa merkittästi sijoitussuosituksista tai painotuksista oman näkemyksensä pohjalta. Osa aktiivisijoittajista saattaa harrastaa myös lyhyeksi myyntiä millä pyritään hyötyä sijoituskohteen hinnan alentumisesta. Osakemarkkinoilla on myös olemassa teknisiä analyyseja, joita aktiivisijoittajat pyrkivät hyödyntämään osakevalinnoissaan. (Parviainen & Järvinen 2012, 14.)

3.3 Sijoitusvakuutus

Sijoitusvakuudella tarkoitetaan vakuutusta minkä sisällä sijoitetaan. Esimerkkinä voidaan käyttää vaikka perhettä, joka säästää lapsensa lapsilisät säästövakuutukseen ja lapsen tullessa täysi-ikäiseksi on hänellä alkupääoma turvattu. Vakuutuksen tuotto muodostuu vakuutusyhtiön kiinteästä korosta (esimerkiksi 2,5%) sekä vuotuisesta vakuutusyhtiön tulokseen viittaavasta asiakashyvityksestä. Riskiä voidaan myös lisätä vakuutussijoituksissa sijoittamalla edellä mainitun vaihtoehdon sijaan suoraan vakuutusyhtiön tarjoamiin rahastoihin. Vakuutusyhtiöt pystyvät yleensä tarjoamaan asiakkailleen laajan listan erilaisia rahastoja erilaisilla riskitasoilla. Tämän lisäksi myös erilaiset yhdistelmät ovat yleensä mahdollisia eli esimerkiksi 50% sijoitetaan rahastoihin ja 50% säästetään vakuutusyhtiön ilmoittaman koron tilille. Eläkerahaston arvo on pääoma ja sille kertynyt korko joka voi siis muodostua valitsemansa rahaston kehityksestä tai vakuutusyhtiön ilmoittamasta korosta. (Suomen Rahastotieto 2003.)

Vakuutussijoituksia suositellaan pidemmäksi aikaväliksi, koska niiden kulut ovat yleensä muita sijoitusmuotoja suurempia. Suomen Rahastotieto suosittelee ajaksi vähintään 5 vuotta jotta vakuutussijoitus olisi kilpailukykyinen muihin sijoitusmuotoihin verrattuna. Sijoitusajan ollessa

esimerkiksi 1-3 vuotta yleensä tuotot eivät kata kuluja joita vakuutussijoittamisesta aiheutuu. Vakuutussäästämisessä ei ole talletussuojaa, mutta siihen yleensä liittyy henkivakuutus. Sijoitusvakuudet tarjoavat luonnollisesti parhaimman tuoton pitkällä aikavälillä niiden korkeiden kustannuksien takia. Esimerkiksi eläkevakuutussäästämisessä paras hyöty tulee kun säästäminen aloitetaan mahdollisimman ajoissa. Suomessa vakuutussijoittamisesta pystyy hyötymään myös verotuksellisesti. Vuonna 2014 henkivakuutuksesta saa nostaa kuolematapauksissa perintöveroittoa 35 000 euroon asti. Eläkesäästäjä pystyy hyötymään myös sillä ilman eläkeselvitystä saa eläkevakuutusmaksuja vähentää 2500 euroon asti. (Suomen Rahastotieto 2003.)

3.4 Sijoitusrahastot

Sijoitusrahaston toiminta on yksinkertainen. Rahasto kerää yksityishenkilöiltä varallisuutta jonka jälkeen kerätyt varat sijoitetaan arvopaperimarkkinoille. Yhteenlaskettu varallisuus pääosin arvopapereiden muodossa jaetaan tämän jälkeen rahaston omistajien eli sijoittajien kesken. Sijoittajan osuus rahastosta on oman pääoman määrä rahaston kokonais varallisuudesta. Sijoitusrahaston etuina on sen helppous. Rahastonhoitaja hoitaa salkkua sijoittajan puolesta jolloin sijoittajan ei tarvitse tehdä töitä sijoituksiensa eteen.

Rahaston hallinnointia hoitaa erillinen osakeyhtiö jonka tehtävä on yrittää saada sijoittajille mahdollisimman suuri tuotto. Sijoitusrahastoyhtiöllä voi olla monia rahastoja hoidettavana. (Puttonen & Repo 2011, 53.)

Rahasto perii työstään palkkiota joka jää sijoittajan maksettavaksi. Sijoittajan maksettavaksi tulee rahastoon sijoittaessa yleensä merkintä-, lunastus-, sekä hallinnointipalkkio. Tosin nykyäänä moni pankki on mahdollistanut sijoittajalle kuluttoman merkinnän ja lunastuksen jolloin sijoittajalle jää maksettavaksi vain hallinnointikustannukset.

Sijoitusrahastoille on tehty oma laki jonka mukaan rahastoyhtiön pitää kertoa asiakkailleen perusteet korvauksista, jotka sijoittaja joutuu palvelusta maksamaan. (Puttonen & Repo 2011, 56.)

Sijoitusrahastoja markkinoidaan rahastonhoitajan asiantuntemuksella sijoitusmarkkinoilla. Sijoittajan näkökulmasta on tärkeää tietää kuinka paljon rahasto pystyy tuottamaan verrattuna yleiseen osakekehtiykseen, eli indeksiin verrattuna. Asiasta on tehty tutkimuksia vuodesta 1960 lähtien. Tutkimukset ovat keränneet mielipiteitä puolesta ja vastaan riippuen tietenkin myös tutkintatavasta. (Puttonen & Repo 2011, 107.)

Puttosen ja Repon (2011, 107) yhteenvedon pohjalta jossa käytettiin kymmeniä tutkimuksia sijoitusrahastot voittavat indeksin niukasti. Tutkimuksessa käytettiin kymmeninen vuosien historiaa. Sijoitusrahasto perii kumminkin toiminnastaan kuluja sijoittajalta jolloin tuotto on

mennyt keskimäärin tappion puolelle kun sijoittajan tuotoista vähennetään rahastoyhtiön perimät kulut.

(Puttonen & Repo 2011, 107.)

Tutkimusta tukee myös se fakta että pääosa osakemarkkinoilla on rahastojen hallinnoimaa varallisuutta. Toisinsanoen rahastot muodostavat pääosan indeksistä eli ainoa keino erottua markkinoista rahaston eduksi on valita sijoituskohteet paremmin kuin muut rahastot.

(Puttonen & Repo 2011, 108)

4 Osakesijoittamisen riskit

Lähes jokaisella sijoittajalla on vain yksi tavoite, saada tuottava sijoitus. Osakkeet tarjoavat tähän hyvän mahdollisuuden, mutta korkeammilla riskeillä. Rahoituksen teorianskin mukaan ei ole olemassa ns. ilmaista lounasta eli korkeaa tuottoa ilman korkeaa riskiä. Kovalla riskillä sijoittajalla on korkea tuotto-odotus. (Hyöty 2006, 367.)

Riskiä voidaan kuitenkin osakkeissa pienentää hajauttamalla sekä antamalla sijoituksilleen aikaa. Marko Erolan mukaan hajautus onkin sijoittamisen ainoa ilmainen lounas johon sijoittaja voi itse vaikuttaa. Tämän lisäksi hän painottaa sijoittajaa ymmärtämään riskin ja tuoton välistä suhdetta. "Hallitsemalla riskejä tuotot tulevat itsestään." Lisäksi mitä pitempi on sijoittajan sijoitushorisontti, sitä suuremmalla todennäköisyydellä hän onnistuu sijoituksissaan. (Erola 2012, 144.)

Sijoituksen riskiluokka voidaan arvioida 1-10. Matala luku tarkoittaa matalariskistä sijoitusta ja korkea luku taas korkeariskistä sijoitusta. Johan Hultkrantzin sekä Björn Masalinin (2007, 147) kirjan mukaan riskiä, tuotto-odotusta sekä sijoitusaikaa voi helpottaa seuraavan taulukon mukaan.

Riski-luokka	Mikä on varmaa?	Mikä on epä-varmaa?	Mahdollinen vuosituotto	Suosittelava sijoitusaika
10	Ei mikään	Koko pääoma	0-1000 %	10 vuotta
8-9	Koko pääomaa ei voi menettää pysyvästi	Sijoituksen arvo voi vaihdella erittäin rajusti	0-100 %	8-9 vuotta
6-7	Reilu arvonnousu pidemmän päälle	Sijoituksen arvo voi vaihdella rajusti	7-12 %	6-7 vuotta
5	Inflaation ylittävä tuotto	Sijoituksen arvo voi vaihdella	7-8 %	5 vuotta

		hieman.		
4	Pääoma	Koko korko	5-15 %	4 vuotta
2-3	Pääoma sekä peruskorko	Osa korosta, kokonaiskoron määrä	2-7 %	3 vuotta
1	Pääoma ja koko korko	Ylittääkö tuotto inflaation?	0-3%	2-3 vuotta

Taulukko 3. sijoituksen vuosituotto, sijoitusaika sekä riskiluokat.
(Hultkranz, Masalin 2007, 147.)

Sijoittajan kannattaa ottaa huomioon riskitasoaan miettiessä mikä on hänen sijoitusaikansa sekä riskitaso jonka hän kykenee ottamaan. (Hultkranz, Masalin 2007, 147.)

Isolla riskillä pystytään saavuttamaan isoja voittoja, mutta mitkä ovat korkeariskisten osakkeiden vaarat? Riskin noustessa tuottopotentialin lisäksi myös mahdollisuus menettää oma pääomansa tai saada siitä ennakoitua pienempi tuotto on todennäköisempää. Sijoittaja pyrkii aina maksimoimaan tuotot ja minimoimaan riskit mahdollisuuksien mukaan. Miten riskitasoa voitaisiin sitten saada alemmaksi tinkimättä tuottopotentialista? Riskit voidaan Seppo Saari-on (2005, 87) kirjan mukaan jakaa kahteen osaan, joista toiseen sijoittaja pystyy itse vaikuttamaan. Toisin sanoen osa riskistä on mahdollista mitata tunnusluvuilla ja tutkimalla millainen on yrityksen riskitaso. Sitä ei voi kukaan tietää syttykö huomenna sota, joka ajaisi kaikki kurssit äkilliseen laskuun. Mutta riskin toinen osa eli itse yrityksen valinta on täysin sijoittajan päätettävissä. Ottamalla huomioon yrityksen markkina-arvon ja vertaamalla sitä yrityksen vakaavaraisuuteen, liikevoittoon, kirjanpitoarvoon ym. tunnuslukuihin, pystyy sijoittaja valitsemaan osakkeita pienemmällä riskillä. Tämän lisäksi hajautus antaa sijoittajalle matalariskisemmän osakesalkun. (Saario 2005, 87.)

Paljon erilaisilla vuosituotoilla sijoittaja sitten pystyy rikastumaan ja paljon tarvitaan aikaa? Huonona uutisena osakesijoittajalle tulee riskisyyden takia aika. Hyvä tuotto varmalla sijoituksella on mahdotonta. Historiaa voidaan kuitenkin käyttää hyvänä laskurina ja sen perusteella tehdä laskelmat paljon osakemarkkinoilla pitkällä aika välillä sijoittaja pystyy vaurastumaan. Hyvänä esimerkkinä voidaan käyttää Vesa Puttosen sekä Tero Kivisaaren esimerkkiä jossa vastasyntyneelle vauvalle aletaan säästää seuraavaksi 20 vuodeksi tulevaisuuttaan varten. Esimerkissä mietitään vaihtoehtoja jossa kuukausittainen summa kulutuksen sijaan pystyttäisiinkin laittamaan erilaisiin sijoituskohteisiin tai vaihtoehtoisesti turvalliselle pankkitilille. Aikaväli on siis 20 vuotta ja kuukausittain säästettävä summa 83,33 euroa.

Vanhempien päätyessä varmimpaan vaihtoehtoon eli tallettamaan summan joka kuukausi korolliselle pankkitilille voitaisiin puhua noin 1 - 2 % vuosituotosta keskimäärin. Optisesti ajateltuna voidaan sanoa että tuotto olisi 2% jonka jälkeen tilin saldo näyttäisi 24.500 euroa 20 vuoden jälkeen. Summa on nopeasti ajateltuna paljon, mutta silti ei paljoa isompi mitä on tilille talletettu alhaisen tuottoprosentin takia. Tämän lisäksi inflaatio on aika lähellä kahta prosenttia vuodessa joten reaalin korko on periaatteessa 0. Jos verotkin vielä huomioidaan niin jäädään miinuksen puolelle.

Vaihtoehtoisesti jos pankkitilin korot tuntuvat mitättömiltä ja ei kuitenkaan uskalleta ottaa osakkeiden tuomaa riskiä on vaihtoehtona myös yrityslainojen ym. tyyliä pienempiriskisiä sijoituskohteita. Tuottoprosenttina voidaan pitää tässä esimerkissä 5 prosenttia vuodessa. 5 prosentin vuotuisella tuotolla on sama summa noussutkin jo 34.000 euroon. Pelkällä 3 prosentin tuottoerolla näiden esimerkkien erot ovat peräti 9500 euroa.

Mitä jos vanhemmat olisivatkin valinneet sijoittaa summan suomalaisiin osakkeisiin? Esimerkkiä voidaan käyttää vaikka vuosien 1970 - 1990 välillä olisi Kivisaaren ja Puttosen mukaan sijoituksille saatu keskimäärin 15 prosentin vuotuinen tuotto. Historia ei tietenkään ole toistuvaa ja näin korkeaa tuottoa ei voida tulevaisuudessa taata, mutta se on täysin realistinen. Pitkällä aikavälillä osakkeet ovat kumminkin tieteellisesti todistettu tuottavammiksi vaihtoehtoiksi pankin tarjoamista sijoitusvaihtoehtoista, kun tarkastelujakso on 20 vuotta. Summa olisi 15 % vuotuisella tuotolla ollut 110 667 euroa. Laskuissa on osingot sijoitettu uudelleen ja huomioitu osingot + osakkeiden keskimääräinen (indeksin) kurssinousu. Ero on siis huomattava verrattuna edellisiin vaihtoehtoihin. Tässäkin esimerkissä joudutaan tekemään inflaatiokorjaus sekä maksamaan verot, mutta selvää on että viimeisin esimerkki on kolmesta vaihtoehdosta selvästi tuottavin. Hyvänä neuvona voidaan ottaa myös menestyneimmän sijoittajan 3 neuvoa. Säästäminen kannattaa aina aloittaa heti pitkän maksimoidakseen sijoitusajan, niistä kannattaa valita parhaiten tuottavat instrumentit. Tämän lisäksi painotetaan systemaattisuutta. (Puttonen, Kivisaari 1999, 12-14.)

4.1 Oman riskitason valinta

Osakkeiden riskitaso saattaa pelottaa joitakin sijoittajia, joten on ymmärrettävää ettei moni ihminen halua riskeerata koko pääomaa osakkeiden varaan. Sijoituskohteita on onneksi monia ja näistä sijoittajan on hyvä valita omansa. Osakkeiden toisessa vastakohtana voitaisiin pitää valtion velkalainakirjoja. Tuotto on niissä hyvinkin matala tietysti hieman valtiosta riippuva, mutta pääoma on lähes 100% turvattu. Näiden välissä sijoittaja voi myös miettiä sijoittamista yrityslainoihin. Tämän lisäksi myös eri osakkeiden välillä on riski- sekä tuottoeroja.

Andreas Loizou kirjassa on hyvä esimerkki eri tyyllisistä sijoittajista joille sijoituskohteet on valittu heidän haluamansa tuotto-odotuksen pohjalta. Ensimmäisenä sijoittaja A kertoo haluavansa varman, mutta edes hieman tuottavan sijoituskohteen. Tuotto-odotuksena hänelle riittää 4 prosentin vuosituotto. Sijoittaja A kuitenkin haluaa, että pääoma on täysin riskittömästi turvattu. Sijoittaja A:lle riittää valtion joukkovelkalainakirja, sillä se on riskitön (tai riski ettei sitä makseta on yhtä suuri kuin valtio menisi konkurssiin) ja sen pitäisi tarjota sijoittajalle 4% vuosituotto. Se on varmin mahdollinen sijoitus ja sijoittaja A:n tapauksessa etsitään tuotetta missä tuotto jää matalaksi, mutta pääoman menetyksen mahdollisuus on lähes nolla. (Loizou 2012, 32-33.)

Tämän jälkeen sijoittaja B:lle etsitään sopivaa vaihtoehtoa. Sijoittaja B:ltä kysytään, millä tuotto-odotuksella hän olisi valmis ostamaan ison supermarketin osakkeita? Valtion velkakirjoista siirryttäessä riskisemmälle tasolle eli esimerkiksi vakaata liiketoimintaa tekevän supermarketin suoriin osakkeisiin, paljonko niistä pitäisi saada enemmän vuodessa tuottoa? Sijoittaja B:n mielestä 6 prosentin lisätuotto olisi sopiva varmaan sijoitukseen verrattuna eli supermarketin osakkeiden tuotto-odotukseksi tulisi silloin 10 prosenttia vuodessa. (Loizou 2012, 33)

Tämän jälkeen sijoittaja C:lle etsitään sopivaa kohdetta. Hänelle ehdotetaan supermarketin sijaan lomakiinteistöjen myyvien yrityksen osakkeita. Hänelle ilmoitetaan myös, että riskitaso on jo melko korkea. Vakaata liiketoimintaa tekevän supermarketin osakkeista siirryttäessä riskisempään vaihtoehtoon voitaisiin 15 prosenttia pitää hyvänä tuotto-odotuksena koska onhan yrityksen liiketoiminta kumminkin kausiluonteista, yleisestä markkinatilanteesta riippuvaa sekä todella kilpailtua kysyntään nähden. Tästä syystä korkeahkoa 15 prosenttia voidaan pitää oikeutettuna, mutta riskit pääoman pienentymiseen ovat suuret ja myös pääoman menettämiseen kokonaisuudessaan on mahdollista. (Loizou 2012, 34.)

Sijoittaja D:n halutessaan vielä riskipitoisempaa toimintaa on korkeariskisiä sijoituskohteita olemassa esimerkiksi Venäjällä. Hyvänä esimerkkinä voitaisiin pitää esimerkiksi Venäjän öljysektorin osakkeita. Se on erittäin riskipitoinen sijoitus, mutta oikeaan aikaan sijoitettuna, taidolla sekä tietysti myös hieman tuurilla se pystyy tarjoamaan 25 prosentin vuosituoton. Öljy-yhtiö on alana jo riskipitoista ja pitää sisällään suuret riskit pääoman alenemiseen tai koko pääoman menetykseen. (Loizou 2012, 34.)

Eri sijoitustuotteet ovat siis kaikki eroavaisia toisistaan mutta yksi yhtenäisyys huomataan. Tuotto-odotus ja riskitaso kulkevat käsikädessä. Loizou mukaan se on myös kaikista tärkein opetus sijoittajalle ennen kuin hän sijoittaa euroakaan. Toisin sanoen jos ostat riskistä tuotetta sinulla on mahdollisuus korkeisiin tuottoihin. Se on kuitenkin vain mahdollisuus. Halutessasi paljon rahaa, sinun pitää olla valmis myös menettämään se. Vähempiriskisempi tuote taas

tarjoaa turvaa ja varmuutta sijoittajalle, mutta tuottojen on turha odottaa olevan paljon inflaatiota korkeampia. Sijoittajaa voisi siis neuvoa, että jos on valmis menettämään pääomansa hän voi sijoittaa suoraan vaikka kaiken venäläiseen öljy-yhtiöön hänen halutessaan. Uuteen autoon säästettyjä varoja ei siis kannata sijoittaa venäläiseen öljy-yhtiöön toivoen sen muuttavan Toyotan uuteen Audiin tuoton ansiosta. Audi on toki mahdollinen tällä sijoituksella, mutta myös mahdollisuus että koko pääoma menetetään on suuri ja tämän jälkeen säästäminen joudutaan aloittamaan nollasta. Vähäriskiset vaihtoehdot ovat lähivuosien ostoksiin aina parempia vaihtoehtoja kuin korkeariskiset. (Loizou 2012, 34-35.)

4.2 Velkakirjat osakkeiden tukena

Edellisessä kappaleessa mainittuja valtion velkakirjoja voi siis hyvin käyttää osakkeiden tukena laskeakseen riskitasoa. Mitä nämä velkakirjat sitten todellisuudessa ovat ja millä perusteella niiden tuotto pohjautuu? Loizou kertoo (2012 87-89) kirjassaan sen olevan velkaobligatio. Lyhyesti sanottuna se on velka, jossa korko ja aika kerrotaan ennen sijoituspäätöksen tekoa ja sijoittajan voi halutessaan lainata rahaansa kohteeseen. Maturiteetilla tarkoitetaan sijoituksen ikää, eli aikaa johon mennessä lainakirja umpeutuu. Umpeutumisen jälkeen sijoittaja saa takaisin pääomansa sekä sovittun koron. Kuten aikaisemmin mainittiin on velkakirja paljon vähäriskisempi ja sitä kautta myös tuotto-odotukseltaan alhaisempi. Huonommasta tuotto-odotuksesta huolimatta Loizou mainitsee kirjassaan myös laman haittavaikutuksesta yrityksen kannattavuuteen. Kannattavuuden heikentämisen myötä myös yritysten osinkopoliittikka on vähemmän tuottavampaa tai jopa olematonta. Tällaisessa tilanteessa yleensä myös kurssi tulee tipahtamaan eli pahimmassa tapauksessa pääoma on pienempi ja edes osinkoja ei saada. Näissä tapauksissa sijoittaja on tehnyt oikean päätöksen sijoittaessaan pienempiriskiseen kohteeseen.

(Loizou 2012, 87-89.)

Pitemmällä aikavälillä myös Jukka Oksaharju kirjoittaa sijoittajan riskitasosta osakepainon suhteen. Hän toteaa osakepainon suuruuden olevan merkittävä tekijä sijoittajan pitkän aikavälin tuotto-odotuksessa sekä riskitasossa. Korkojen suurempi osuus salkun kokonaisuudesta Oksaharjun mukaan laskee salkun riskitasoa - sekä myös pitkän aikavälin tuotto-odotusta. (Oksaharju 2013, 72.)

Riskitaso on myös lainakirjojenkin kanssa säädeltävissä. Yleisimmin käytetty mittari lainakirjojen riskitasossa on arvostelutaulukko, jota ylläpitää Standard & Poor's. Riskimittarina käytetään kirjaimia jotka kertovat yrityksen taloudellisesta tilanteesta. Luotettavin luokka on "AAA". joka käytännössä tarkoittaa riskitöntä sijoitusta. Näiden velkakirjojen tuottokin on tietysti aina pienempi, koska maksukyky on maksajalla huipputasoa. Luottoluokitus AAA ei ole 100% varma sijoitus niin kuin ei mikään sijoitus. Varmimmalla luottoluokituksella kumminkin

takaisinmaksukyky on vakaimmalla tasolla ja sijoittajat ketkä haluavat karttaa riskiä valitsevat yleensä tämän vaihtoehdon. Esimerkiksi Saksan velkakirjoihin sijoittaessa, pitäisi Saksan mennä maksukyvyttömäksi, jotta sijoittaja menettäisi rahansa. Eli riski on todella pieni. Luokituksen taso voi myös muuttua. Yrityksen tai valtion taloudellisen tilan heikennettyä myös luokitustaso yleensä tippuu ja tämä taas johtaa luokitustason laskuun. Luottoluokituksen laskiessa on yrityksen tai valtion entistäkin vaikeampaa pitää yllään taloudellista tilaansa. Markkinat yleensä reagoivat luottoluokituksen laskuun negatiivisesti. Negatiivisuudella tarkoitetaan korkeampia korkoja joita sijoittavat vaativat, ja tällä taas on negatiivinen vaikutus yrityksen tai valtion jo heikentyneeseen taloudelliseen tilanteeseen. Yrityksen tai valtion kannattaakin ennakoitua taloudellisiin muutoksiin ajoissa jotta korot ja yleinen taloudellinen tilanne pysyy hallinnassa. Seuraavalla sivulla on vielä taulukko 4, mikä kertoo riskiluokista ja niiden merkinnöistä. (Loizou 2012, 90-91)

Korkeammat luottoluokitukset:

AAAA	Parhaan luottoluokituksen lainaajat, luotettavia ja vakaita
AA	Vakaa luottoluokitus, hieman korkeampi riski kuin AAA lainaajilla.
A	Yleinen taloustilanne voi vaikuttaa maksukykyyn.
BBB	Korkein riski korkeimpien luottoluokittajien joukosta

Roskalainaluokka:

BB	Hyvin riippuvainen yleisestä taloustilanteesta
B	Näyttää huonolta
CCC	Ei kaukana konkurssista ellei tilanteeseen tule muutoksia
CC	Lähellä konkurssia
C	Vielä lähempänä konkurssia

Ja viimeisenä konkurssitaso:

D	Konkurssissa
---	--------------

Taulukko 4. Standard & Poor's:in riskilainaluokat
(Loizou 2012, 93.)

4.3 Pääoman kertyminen

Ensimmäisessä vaiheessa kun rahaa aletaan kerryttää ja omaa pääomaa kasvattaa esimerkiksi asuntoa tai vaikka eläkepäiviä varten, olisi tarkoitus saada mahdollisimman paljon alkupää-

omaa aikaiseksi. Mitä aikaisemmin sijoittamisen pystyy aloittamaan, sitä pidempään sitä yleensä pystyy antamaan kasvaa korkoa korolle. Haittapuolena tässä on tietysti se että kun palkkaa alkaa kunnolla töistä saada, on kuluja tulossa myös enemmän esimerkiksi lapsien, harrastuksien, autojen ja muiden niin sanottujen tärkeimpien asioiden takia. Tämän lisäksi myös lähes jokaisen ihmisen kallein ostos, asunto sattuu juuri näille vuosille. Vaikka toki asuntolainankin poismaksu on sijoittamista ja järkevä ratkaisu taloudellisesti. Vaikka ikä-vuosien 20 - 54 välillä ehtii tapahtumaan elämässä paljon, kykenee kuitenkin lähes jokainen laittamaan esimerkiksi kuukausisijoituksilla oman tilanteensa mukaan hieman varallisuutta sijoituksiin. Näinä vuosina Kivisaari ja Puttonen suosittelevat 80 % painoa osakkeisiin, 10% painoa obligaatioihin sekä 10% Rahamarkkinoille / pankkitileille. Osakepaino on siis erittäin suuri ja riskit korkealla. Historian lähteitä käyttäen voidaan kumminkin pitää lähes varmana että rankimpienkin kurssilaskujen ja lamojen jälkeen kerkeää osakkeet ottamaan takaisin kurssipudotukset 30 vuodessa. (Puttonen, Kivisaari 1999, 30-31.)

Kultaiset vuodet

Kultaisina vuosina voitaisiin miettiä tilannetta, kun lapset ovat jo muuttaneet pois kotoa, asunto on saatu (toivottavasti myös muun säästämisen ohella) maksettua, tulot ovat todennäköisesti korkeammat kuin esimerkiksi nuorena ja mahdollisesti jotain perintöäkin on saattanut tulla. Jos tilanne tosissaan on niin hyvä kuin äsken mainittiin on yleensä oma taloudellinen tilanne hyvällä pohjalla. Näinä vuosina samat henkilöt suosittelevat 60% osuuden siirtämistä osakkeisiin, 30 % osuutta obligaatioihin ja 10% osuutta rahamarkkinoihin / pankkitileille. Tilanne voi tietysti riippua paljolti ihmisen tulo- / meno suhteesta, mutta toimii hyvänä esimerkkinä ihmiselle kellä on vielä tuloja ja näin ollen suurin paino voidaan pitää osakkeissa. Tämän lisäksi 30% vähempiriskiset obligaatiot tarjoavat hyvän kassan tulevien vuosien menoihin. Obligaatioiden riskitaso on pienempi ja tuotto-odotus sitä kautta myös, mutta toimivat hyvänä sijoituksena osakkeiden ohella ja mahdollisena hätävarana. (Puttonen, Kivisaari 1999, 31.)

Eläkeikä

Eläkeikä kultavuosiin verrattuna voi olla kalliimpaa. Eläke harvoin on yhtä suuri kuin töistä saatu palkka. Tässä mielessä siis säästöt olisi hyvä ajoittaa eläkeiälle ja riskitasoa taas pienentää. Eläkeiässä myös ihmisen on ollut mahdollista sijoittaa varallisuuttaan kymmeniä vuosia mikä on oikealla tavalla hoidettuna todella korkeatuottoista. Suositus onkin pudottaa osakepaino eläkeiässä enää 40 %, obligaatioihin 40% ja rahamarkkinoille / pankkitilille 20%. Riskitasoa halutaan siis pienentää, varmempaa sijoitusmuotoa lisätä jälleen ja myös varminta eli pankkitilin osuutta korostaa enemmän. Tämän lisäksi ihminen yleensä kokee tehneensä sijoittamisen oikein kun hedelmät pystytään korjaamaan eläkepäivillä.

4.4 Eri ikäluokkien riskitasot

Vaikka osakkeet tarjoavatkin parhaimman tuoton sijoitusvaihtoehtoista, ei silti olisi suotavaa vielä eläkkeelläkin pitää kaikkia varoja korkeariskisissä osakkeissa. Osakkeiden odotettu tuotto on tietysti aina sama sijoittajan iästä riippumatta, mutta jossain vaiheessa olisi varmasti tarkoitus myös sijoitettuja rahojaan käyttää. Eläkeiässä yleensä suositetaan sijoittajan riskiprofiilin pienentämistä millä tarkoitetaan pienempää osuutta varallisuudesta osakkeisiin ja isompi osuus vähäriskisimpiin vaihtoehtoihin. 30-vuotiaan taas ei olisi kannattavaa pitää ylimääräistä varallisuuttaan liikaa pienempiriskisissä vaihtoehtoissa, jos rahoille ei ole tarvetta lähi-vuosina. Yhtenä vinkkinä voitaisiin käyttää yhdysvalloissa käytettyä neuvoa "Prosentti, jonka sijoitat pienempiriskisiin kohteisiin ei saisi koskaan olla isompi kuin oma ikäsi." Kivisaari ja Puttonen ovatkin kirjassaan jakaneet säästämisen riskiportfolion kolmeen vaiheeseen: Pää-oman kertyminen (ikävuodet 20-54), kultaiset vuodet (55-64) ja eläkeikä (65+ vuotta.) (Puttonen & Kivisaari 1999, 29-30.)

5 Moderni portfolioteoria

Hajauttamisella tarkoitetaan sijoittamista yhden tai kahden kohteen sijasta useampaan yhtiöön tai kohteeseen. Hajauttaminen sijoitusmarkkinoilla onnistuu jakamalla varat eri alan sekä eri maakohtaisen alueen yritykseen. Perussääntönä sijoitusmaailmassa sanotaankin "älä laita kaikkia munia yhden korin varaan." Hajauttamisella pyritään minimoimaan riskiä tuotto-odotuksesta tinkimättä ja kompensoimaan tappiot voitoilla. (Hämäläinen 2005, 53)

Taulukosta 5 voidaan vielä lukijalle selventää hajautuksen hyötyä (Hyrskke, Lönnroth, Savilaakso & Sievänen 2012, 19-20.)

Vuosi / Yritys	Aurinkosuoja Oy	Sateensuoja Oy
2009	+15 %	- 5 %
2010	- 10 %	+20 %
2011	+10 %	- 5 %
2012	+20 % -	- 10 %
2013	+0 %	+10 %

Taulukko 5. Kuvitteellinen arvonnousu

Taulukossa 5 toisen yrityksen liiketoiminta on myydä aurinkorasvoja. Toisen yrityksen liiketoiminta on myydä sateenvarjoja. Liiketoiminnat ovat siis täysin vastakohtia ja molempien

yrittäjien liikevoitto on hyvin pitkälti kelistä riippuvainen. Tässä skenaariossa sijoittaja voisi tehdä tappiota jonakin vuonna sijoittamalla vain yhteen yritykseen. Vastaavasti jos sijoittaja hajauttaa sijoittamansa rahasumman yrityksiin 50/50 periaatteella, tekee hän tuottoa sijoituksillaan joka vuosi.

5.1 Hajautuksen moderni portfolioteoria

Hajautuksen toteuttamisena voidaan käyttää ns. modernia portfolioteoriaa, joka perustuu useaan tutkimukseen sekä teoriaan. Moderni portfolioteoria on jo vuodelta 1952 ja se perustuu kolmeen eri näkemyksen yhdistämiseen. Se sai alkunsa Markowitzin portfolioteoriasta. Teoriassa huomataan, että salkun riskitasoa pystytään pienentämään sijoittamalla salkkuun osakkeita, joiden tuotot ovat mahdollisimman päinvastaiset (pyritään saavuttamaan matala korrelaatio). Teorian mukainen hajauttaminen vaatii sijoittajalta kuitenkin aikaa, perehtymistä sekä matemaattisia taitoja. Tätä toteuttaakseen sijoittajan on toimittava rationaalisesti, välttää riskejä sekä valita osakkeita jotka ovat kulutusta kasvattavaa. Paras lopputulos yleensä saadaan valitsemalla saman tuottotason osakkeista alhaisimman riskitason osakkeet omaan salkkuun. Vastineeksi taas saman riskitason salkuista pitäisi valita korkeimman tuottotason vaihtoehdot. Tobinin varallisuuden allokointiteoria vuodelta 1958 täydensi hajautusteoriaa entisestään. Hänen teoriassaan otettiin huomioon myös matalariskisiä vaihtoehtoja sijoitus-salkkuun eli korkosijoituksia. Täydellinen moderni portfolioteoria ottaa vielä huomioon Sharpen Capital Asset Pricing -mallin (CAPM), joka auttaa sijoittajaa vertailemaan eri sijoitus instrumenttien tuottoja ja vertailemaan niitä keskenään.

(Hyrskel, Lönnroth, Savilaakso & Sievänen 2012, 19-20.)

5.2 Maa- ja toimialakohtainen hajauttaminen

Saari (2005 93-94) kirjan mukaan maakohtaisen hajauttamisen voi jakaa kahteen osaan, kehittyviin sekä kehittyneisiin markkinoihin. Kehittyneillä markkinoilla tarkoitetaan isompia markkina-alueita joissa kansalaisten varallisuus on suhteellisen tasaista ja tuloerot eivät ole liian suuria. Kehittyneitä maita ovat esimerkiksi USA ja monet Euroopan maat. Kehittyvillä markkinoilla taas odotetaan keskiluokan rikastumista koska tuloerot ovat tänäkin päivänä erittäin suuret. Kehittyviä markkinoita ovat taas esimerkiksi monet Aasian maat kuten Kiina, Venäjä, Intia, monet valtiot Etelä-Amerikassa ja muut valtiot joissa keskiluokka tekee vasta tuloaan.

Luodon mukaan kehittyneiden markkinoiden osakekurssit kulkevat kutakuinkin aina samaan suuntaan. Kehittyville markkinoille sijoittaessa taas riippuvuus muista valtioista pienenee, mutta maan oma sisäinen riski kasvaa. Kehittyvissä maissa mm. valuutta, poliittiset päätökset sekä likviditeetti riskit ovat suurempia. Tämän lisäksi myös kehittyvien maiden valuutta on alttiimpi muutoksille muita valuuttoja vastaan. (Saario 2005, 93-94.)

Maantieteellisestä hajautuksesta on myös tehty tutkimus. Tutkimuksen tekivät Clifford Asness, Roni Isarelov ja John Liew. He selvittivät miten paljon eri maiden kurssiromahdukset ovat toisiinsa korreloituneita eli kuinka paljon ne ovat riippuvaisia toisistaan. Tutkimuksen ajankohtana käytettiin vuosia 1950 - 2008. Tutkimuksessa käytettiin kahta salkkua, joista toinen sisälsi 22 maan osakemarkkinat (Suomi mukaan luettuna) ja toinen vain yhden maan osakemarkkinat. Tutkimuksen tuloksena saatiin yhdelle markkina-alueelle sijoitetulle salkulle pahin vuositappio -54,5 %. Vastaavasti laajasti hajautetun salkun tappio vuodessa oli 48,7 %. Tämän lisäksi kun tappiovuodesta oli kulunut kuusi vuotta, oli hajautettu sijoitussalkku päässyt jo omilleen takaisin. Yhden maan salkussa oltiin tässä vaiheessa saatu vasta puolet korjattua takaisin. Tutkimuksen mukaan myös pitempi aikaväli tehostaa hajautetun sijoitussalkun tuottoa verrattuna yhden maan sijoitussalkkuun.

(Suojaako osakesalkun kansainvälinen hajautus kun markkinat romahtavat, 2013.)

Kallunki (2010) kirjoittaa Pörssisäätiön sivuilla mielenkiintoisen tutkimuksen toimialakohtaisen hajautuksen hyödyistä. Kurssit ovat olleet entistä enemmän yhteydessä toisiinsa, minkä takia hän pitää tärkeämpänä toimialakohtaista hajautusta maantieteellisen hajautuksen sijaan. Hyvänä esimerkkinä hän sanoo pörssiromahdukset vuonna 2008. Lähes kaikki markkinat laskivat samassa suhteessa eli maakohtainen hajautus ei tuonut sijoittajalle tappiota vähentävää hyötyä. Tähän voidaan verrata esimerkiksi IT-kuplaa 2000-luvulla. IT-kupla iski kaikista kovimmin juuri teknologian yhtiöiden osakkeisiin. Eli toimialakohtaisella hajautuksella olisi otettu tappiot pelkästään yhdestä markkinoiden toimialasta. Esimerkiksi Helsingin pörssi pystytään jakamaan kymmenen toimialaan: energia, perusteollisuus, teollisuustuotteet ja -palvelut, kulutustavarat ja -palvelut, päivittäistavarat, terveydenhuolto, rahoitus, informaatioteknologia, tietoliikennepalvelut ja yhdyskuntapalvelut. Sijoittamalla aloille tasaisesti pystyy sijoittaja mahdollisesti kompensoimaan toisen alan tappiota toisen alan voitolla ja hajautuksen hyödyt korostuvat. (Kallunki, 2010)

5.3 Hajautuksen vastustajat

Harry Markowitzin ”ilmainen lounas” hajauttamiseen liittyen saa myös kritiikkiä esimerkiksi toiselta talousnobelistilta, Milton Friedmanilta. Hänen mukaansa ilmaisen lounaajan maksaja haluaa korvauksensa tavalla tai toisella. Hän mainitsee esimerkkinä että lounaan tarjoaja yleensä yrittää myydä palveluitaan tai lounas on yleensä aikaa vievä prosessi, minkä sijoittaja voisi käyttää tehokkaammin itse. (Parviainen, Järvinen 2012, 17.)

Aikaisemmassa kappaleessa mainitun moderni portfolio teorian mukaan sijoittajan on lähes mahdotonta voittaa indeksi valitsemalla itse muutama osake (ottaa itselleen yksityiskohtainen riski osakkeen kannalta.) Toisin sanoen luopumalla yksityiskohtaisista riskeistä ei tarvitse tin-

kiä tuotto-odotuksesta. Esimerkiksi 15 yhtiöön sijoittamalla pystytään yhtiökohtaista riskitasoa pienentämään jo huomattavasti verrattuna esimerkiksi salkkuun missä on alle 5 osaketta.

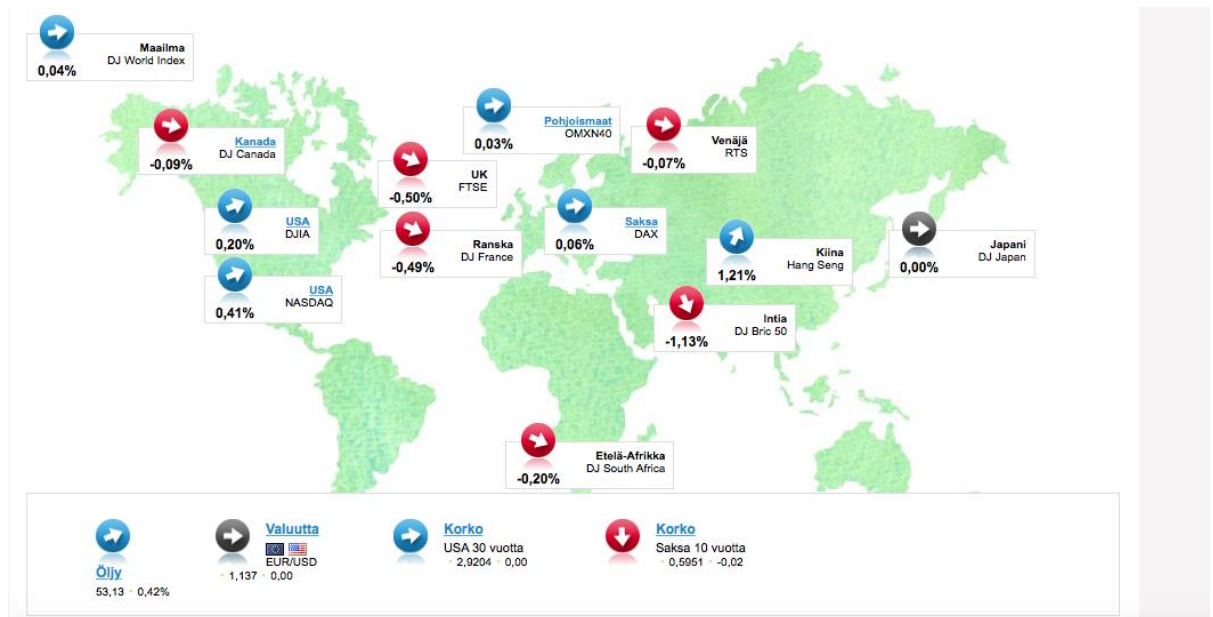
Hajauttamisen teoriaan ei kuitenkaan jokainen sijoittaja usko, jolloin sijoittajat jakautuvat kahteen ryhmään, hajautusta suosiviin sekä vastustaviin sijoittajiin. Parviaisen ja Järvisen kirjan mukaan nämä kaksi erillistä ryhmää voidaan jakaa myös aktiivisiin ja passiivisiin sijoittajiin riippuen tietysti hieman heidän sijoitustyylistään. Aktiivinen sijoittaja käy kauppaa aktiivisesti pörssissä kun taas passiivinen sijoittaja antaa yleensä osakkeiden olla rauhassa, menivät ne sitten ylös tai alas. Hajaututusta tukeva sijoittaja voi kuitenkin toimia myös aktiivisesti esimerkiksi rahaston tai indeksisijoittamisen kautta. Aktiivisuudella silloin tarkoitetaan osakepainon muuttamista makrotilanteen mukaan. Esimerkkinä ennen laman alkua aktiivinen, hajautusta tukeva sijoittaja pienentää osakepainoaan vaihtamalla osan omaisuudestaan käteiseksi laman alkaessa, tinkimättä kuitenkaan hajautuksestaan.

Suurin ero hajautusta puolesta ja vastaan sijoittavien keskuudessa on kuitenkin heidän ajatusmaailmansa osakkeiden poiminnasta. Hajauttamisen puolesta ajattelevat sijoittajat eivät usko huippuosakkeiden löytyvän kuin tuurilla markkinoiden määrittäessä osakkeiden ostohinnan. Hajauttamista vastaan ajattelevien mielestä taas jyvien poimiminen akanoista on tuottoisin tapa ja markkinoilta voi esimerkiksi kurssilaskun ylilyöntien takia löytyä alihinnoiteltuja osakkeita jotka korjaantuvat normaalille tasolle myöhemmin.

(Parviainen, Järvinen 2012, 18-19.)

6 Globaalit osakemarkkinat

Osakemarkkinoita on ympäri maailman tarjolla. Indeksit kerrotaan uutisissa lyhenteellä mistä sijoittaja osaa paikallistaa markkinan. Osakeindeksi voi pitää sisällään esimerkiksi suurimmat yhtiöt tai koko pörssin, riippuen lyhenteestä. Esimerkiksi Helsingin OMXH 25 indeksi pitää sisällään vain 25 suurinta yhtiötä kotimaamme pörssistä. Seuraavalla sivulla kuva 6 markkinapaikoista ja indeksilyhenteistä maailmalla .

Kuva 6. Osakeindeksejä maailmalla
(Nordnet)

6.1 USA:n osakemarkkinat

Tässä osiossa keskitytään USA:n Dow Jones Industrial Average (DJIA) - indeksiin sekä Standard & Poor's 500 indeksiin, jotka noteerataan USA:n pörssissä. USA:ssa on myös muita osakekauppoihin liittyviä indeksejä esimerkiksi NASDAQ Index, joka keskittyy ainoastaan teknologia-alan yrityksiin. DJIA ja Standard & Poor's 500 ovat kuitenkin eniten suuntaa antavia indeksejä kun pyritään selvittämään ovatko osakkeet mahdollisesti yli- tai aliarvostettuja sekä tutkitaan osakkeiden tuottoa historiassa.

Seuraavalla sivulla kuvassa 7 on nähtävissä tuotto yli sadan vuoden ajalta yhdysvaltojen DJIA-indeksissä. Dataa on kerätty siis jo vuodesta 1915 lähtien, joten kuvio sisältää lähes kaikki tuntemamme nousu- sekä laskukaudet.

Kuva 7. DJIA indeksi pitkällä aikavälillä
(Macrotrends, 2015.)

Indeksistä tiivistettynä:

- Keskimääräinen vuosituotto on 10 %
- Paras tulos (kuten lähes aina osakemarkkinoilla) saadaan pitkän tähtäimen suunnitelmalla.
- Jokainen laskukausi päättyy joskus ja sitä seuraa nousukausi. Vastaavasti myös jokainen nousukausi päättyy joskus jonka jälkeen seurauksena on laskukausi.
- Käyrän pääsuunta on selvästi nousujohteinen mikä kertoo osakkeiden hyvästä tuotto-potentiaalista verrattuna mm. Säästötilien korkoihin.

Pystyäksemme tarkastelemaan tuottoja mahdollisimman tarkasti, pitää ottaa tarkkailuun mahdollisimman pitkä aikaväli ja laskea vuotuinen tuotto kyseiselle aikavälille. Dow Jones Industrial Average on noussut avausvuodestaan 1900 vuoteen 2010 mennessä keskimäärin n. 10%. Tuotossa on osingot sijoitettu uudelleen, pankin kustannuksia ei ole huomioitu eikä veroja laskettu mukaan. Tämä aikaväli on todella pitkä ja pitää sisällään paljon nousu- sekä laskukausia mutta kertoo kumminkin että osakkeet ovat hyvä vaihtoehto sijoituksia mietittäessä. (www.thedigeratilife.com)

Yhdysvaltojen pörssikehityksestä on tehty myös tutkimus Ibbotson Associates yhtiön avustamana. Heidän tutkimuksensa mukaan USA:n pörssit ovat "polkeneet paikallaan" suurimman

osan ajasta. Kuukausiakin kestäneet nousuputket ovat palanneet takaisin lähtötasoiilleen sekä kurssinousujen keskittyvän varsin lyhyelle aikavälille. Pitkällä aikavälillä osakkeiden kannattavuus puhuu kuitenkin puolestaan. Tutkimuksessa käytettiin vuosia 1925 - 2003. Keskimääräinen vuosituotto tämän tutkimuksen mukaan edellä mainittuina vuosina oli 10,4 prosenttia. Käytännössä tämä tarkoittaa, että Yhdysvaltojen Standard & Poor's 500 -indeksiin sijoittanut sijoittaja sai yhdellä dollarilla 2285 dollaria takaisin 78 vuodessa. Tuotto on siis ollut hyvin vakuuttava USA:n osakemarkkinoiden historiassa. (Saario 2005, 24.)

Mitä sitten sijoittaja on saanut takaisin Yhdysvaltain osakemarkkinoilta yleisesti suositellun 10 vuoden aikana historiassa? Jared Cummins on laatinut "Decade Return" taulukon 6 sijoittajan avuksi. 10-vuotis tuotot ilman osinkoja DJIA:n indeksissä vuodesta 1900 vuoteen 2013 asti näyttää tältä:

Vuodet	Kymmenvuotistuotto
1900 - 1910	49,90 %
1910 - 1920	47,80 %
1920 - 1930	131,70 %
1940 - 1950	-39,50 %
1950 - 1960	33,20 %
1960 - 1970	17,80 %
1970 - 1980	4,80 %
1980 - 1990	228,30 %
1990 - 2000	317,60 %
2000 - 2010	-9,30 %
2010 - 2013	58,96 %

Taulukko 6. USA:n osakkeiden tuottohistoria.

Cummins, 2013

Osakesijoittamisessa tärkeintä on hyvät hermot ja kyky katsoa sijoituksia pitkällä aikavälillä. Joskus osakkeet voivat tipahtaa kymmeniä prosentteja ja niiden palautuminen takaisin samalle tasolle voi viedä jopa vuosia. Tämän takia yleensä pitkäaikaiset sijoittajat (esim. Warren Buffet) ovat yleensä pärjänneet parhaiten osakemarkkinoilla. Yllä mainitusta kuvioista 3 havaitaan milloin osakkeet ovat nousseet tai laskeneet ja mille vuosille nousu- ja laskukaudet ovat sijoittuneet. Huomion arvoisia kurssimuutoksia nähdään 1930-luvulla aiheutuneesta öljykriisistä, 1980 - 2000 luvun noususta mihin loppuvuosina internet oli vahvasti mukana (ns. IT-buumi) ja lähivuosilta huomataan myös kurssinotkahdus 2007 luvulta. Suurin kriisi osakemarkkinoilla on tapahtunut 1930-luvun öljykriisin aikana mikä näkyy myös voimak-

kaimpana laskuna koko indeksin historiassa. Vuonna 1930 tehnyt sijoittaja sai omansa takaisin vasta n. 25 vuoden jälkeen. Suurin ja pisin nousujakso taas indeksiä katsoessa asettuu vuosille 1980 - 1999 jolloin paria notkahdusta huomioimatta koko aikajakso oli nouseva. Pörssin arvo nousi yli 1000 % 19 vuoden aikana. Koko indeksi on nähtävissä ylempänä kuviossa 3. Indeksistä huomataan hyvin osakemarkkinoiden herkkyyys liittyen yleiseen taloudelliseen tilanteeseen. (Oksaharju, 2013, 45)

USA:n osakemarkkinoita seurataan eniten koko maailmassa. Syitä tähän ovat mm.

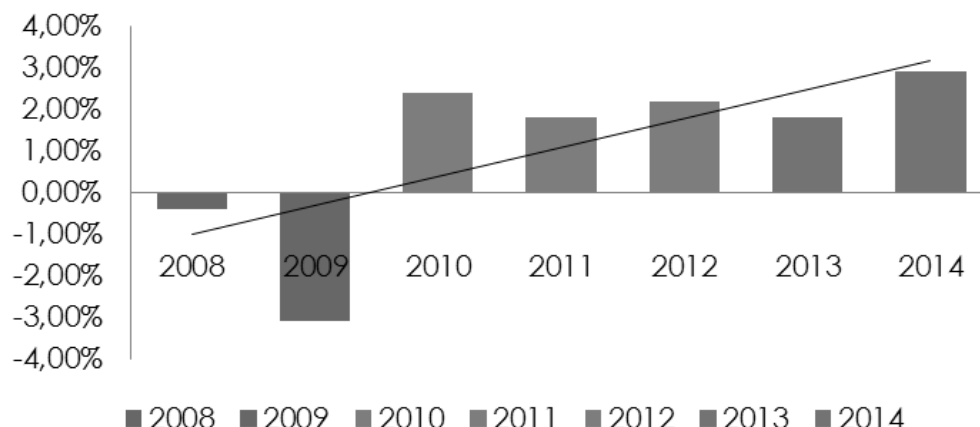
USA:n pörssin arvo (30% koko maailman osakemarkkinoista), monet tunnetut yritykset pörssin sisällä (esimerkiksi Coca-Cola, McDonalds, StarBucks ym.) sekä Yhdysvaltojen vaikutus maailman talouteen. Myös monet suomalaiset yritykset ovat riippuvaisia Yhdysvaltojen kulutuksesta heidän tuotteisiinsa. (BeSpokeInvest, 2010.)

Isoimpana markkina-alueena maailmassa joutuu USA kantamaan myös paljon vastuuta. Hyviä esimerkkejä tästä ovat mm. kriisien vaikutus muihin osakemarkkinoihin. Pienetkin notkahdukset USA:n taloudessa ovat monesti vaikuttaneet myös muiden maiden kuten Suomen osakemarkkinoihin. Ongelmien paisuessa isommiksi, jopa lamaan asti, ovat osakemarkkinat reagoineet ongelmiin ensimmäisenä ympäri maailmaa. Voidaan siis sanoa että USA on osakemarkkinoiden johtava tekijä.

Viime vuosina USA:n talous on kokenut yhden kriisin vuonna 2008. Lama toki vaikutti koko maailman talouteen ja oli myös merkittävä takaisku maailman johtavalle taloudelle ja vaikutti myös osakekursseihin negatiivisesti. Kriisi sai alkunsa USA:sta kun Lehman Brothersin ongelmat alkoivat. Elokuussa 2008 yksi maailman suurimmista rahoitusyhtiöistä joutui ajamaan itsensä konkurssiin maksuvaikeuksien takia. Tämän johdosta lainan saaminen oli vaikeampaa ja ihmisiä joutui enemmän maksuvaikeuksiin. Lama oli valmis alkamaan minkä johdosta yritysten tulokset laskivat kriittisesti, osalla jopa tappion puolelle. Kriisistä selvitettiin kuitenkin keskuspankkien toimien avulla yllättävän nopeasti, mutta se oli yksi myrskyvaroitus talouden arvaamattomuudesta markkinoilla. Lehman Brothersien kaatuminen jää talouskriisien historiaan globaalina talouskriisinä. (De Haas, R. 2012.)

Sijoittajan näkökulmasta laskukausia pitäisi kuitenkin hyödyntää. Silloin osakkeita pystytään ostamaan niiden todellista arvoaan halvemmalla. Tässäkin tapauksessa osakkeiden osto laman aikaan oli järkevää sillä vuodesta 2008 nykypäivään on osakkeet nousseet huomattavasti. Keskuspankin toimet kriisin toipumiseen toimivat hyvin ja tämän takia vuonna 2013 USA:n osakeindeksit rikkoivat ennätyksiä yksi toisensa jälkeen. Seuraavalla sivulla vielä kuvio miten BKT on noussut Yhdysvalloissa viime vuosina. (Nordnet pankki, 2014.)

BKT-muutos Yhdysvalloissa

Kuva 8. BKT-muutos yhdysvalloissa.

(Nordnet, 2014.)

Kuten edellisistä taulukosta 6 nähdään, on sijoittaja pystynyt saamaan hyviä tuottoja DJIA:sta pitkällä aikavälillä. Vaikka pitkiäkin laskukausia on ollut, on kärsivällisyys yleensä palkinnut sijoittajat. Laskukausiin keskittyessä tarkemmin, on merkittävin lasku nähty vuosien 1930 - 1932 välillä. Syynä tähän oli hitaan reaalityalouden toipuminen markkinashokista, millä oli erittäin voimakas vaikutus sijoituskursseihin. 1930-luvulla sijoituksen tehnyt sijoittaja pääsi takaisin omilleen vasta 1950 - luvun aikana, mikä kertoo yhdestä maailman isoimmista kriiseistä USA:n osakemarkkinoiden historiassa.

Tämän lisäksi taulukosta pystytään näkemään öljykriisi 1970-luvulta, teknologiabuumi 1990-luvulta, IT-kuplan tuleminen 2000-luvun alussa, sekä finanssikriisi 2008-luvulta.

(Oksaharju, 2013. 46 - 47)

6.2 Suomen osakemarkkinat

Suomen pörssi noteerataan nimellä OMXH eli OMX Helsinki. Tämä on myös yleisin paikka, jonne yksityiset suomalaiset tekevät sijoituksiaan, tutuille kotimarkkinoille.

Lähes jokainen pankki, sijoitusyhtiö sekä rahastot tarjoavat mahdollisuuden ostaa arvopapereita kotimaisesta pörssistä. Helsingin pörssi perustettiin vuonna 1912 eli siellä on käyty kauppaa jo yli 100 vuotta. OMXH on ainoa kauppapaikka, jossa arvopaperikauppaa voi virallisesti käydä Suomessa. Osakkeiden lisäksi voi kauppaa käydä myös muista rahoitusinstrumenteista. Osakkeet on jaettu kolmeen osaan: Large Cap suuremmille yrityksille, Mid Cap keskisuurille yrityksille sekä Small Cap pienille pörssiyhtiöille.

(Sijotusrahasot.org, 2013)

Tässä osiossa kuitenkin keskitytään Suomen osakemarkkinoiden viime vuosikymmeneen eli vuodesta 1993 vuoteen 2013. Alla on kuvio, josta voidaan nähdä suurimmat muutokset viimeisten vuosikymmenten aikana.

Kuva 9. OMXH indeksi.
(Kauppalehti, 2013)

Kuten kuviosta on mahdollista nähdä, ovat heilahtelut Suomen osakepörssissä olleet hyvinkin suuria. Suomen osakemarkkinoilla on tapahtunut paljon viimeisen parin vuosikymmenen aikana. Indeksinkin voimakkaalle heilahtelulle on kuitenkin syynsä. Suurin noususuhdanne nähtiin vuosina 1993 - 2000. Kuten kuviosta nähdään, OMXH-Indeksi kallistui noin 17 kertaiseksi pelkässä 7 vuodessa. Syitä tähän olivat mm. Helsingin pörssin avautuminen kansainvälisille sijoittajille, Nokian ylivoima koko Pörssissä sekä IT-kupla mikä sokaisi sijoittajat täysin. Tämän lisäksi Suomessa oli lama 90-luvun alkuvuosina ja lama oli parantumaan päin vuoden 1993 jälkeen. (Oksaharju J, 2013. 50 - 51)
(www.suomenhistoriaa.fi)

Globaalisti katsottuna Suomea voidaan pitää osakemarkkinoilla reunamarkkinana. Reunamarkkina (Frontier Market) tarkoittaa aluetta, jossa kyseinen maa on yleensä suhteellisen pieni sekä päivävaihto alhainen kansainvälisellä mittapuulla mitattuna.

Reunamarkkinoille yleistä on myös niiden reagointi markkinauutisiin. Toisin sanoen, jos uutiset ovat enimmäkseen positiivisia nousevat myös kurssit voimakkaammin. Kääntöpuolena taas on, että jos uutiset ovat negatiivisempia, tipahtaa Reunamarkkina-alueet yleensä eniten. Sijoittajan näkökulmasta tämä avaa mahdollisuuksia saada korkeita tuottoja, mutta myös nostaa sijoittajan riskitasoa. (Chan-Lau, 2011)

Helsingin pörssi voidaan lukea reunamarkkinaksi Seppo Luodon kirjan mukaan kolmesta syystä. Ensimmäinen liittyy pörssistämme liittyviin osakkeisiin. Teknologia-yhtiöiden osuus Helsingin pörssissä on suuri verrattuna muihin pörsseihin. Ne pitävät sisällään yleensä korkeampaa riski-

tasoa ja ovat alttiimpia kurssiheilahteluille. Toisena syynä tulee reunamarkkinalle yleisin, eli maamme koko ja pitempi välimatka ns. Euroopan ytimestä. Kolmas syy on ulkomaalaisten sijoittajien osuus Helsingin pörssissä. Se on yllättävän suuri verrattuna muihin markkina-alueisiin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ulkomaalaiset suursijoittajat tekevät yleensä osakemyyntinsä ensin reunamarkkinoiden joukosta eli juuri Suomen kaltaisilta mailta. (Saario 2005, 91.)

Tarkastellessa indeksin vuotta 1999 - 2000 nähdään nähdä iso nousu Suomen osakemarkkinoilla. Kurssinousuun vaikutti internetin tuleminen osakemarkkinoille. Osakekaupan ollessa mahdollista kotoa käsin oli sijoittaminen huomattavasti helpompaa. Voitaisiin siis puhua sijoittamisen nykyaikaistumisesta. Sijoittamisen helpottumisen myötä myös sijoittajien määrä lisääntyi. Sijoittajan määrän lisääntyminen taas lisää ostajien määrää, mikä taas johtaa pörssikurs- sit nousuun. Nousua siis tapahtui sijoittajien ostohalukkuuden perusteella, eikä niinkään yri- tysten tulostulon perusteella. Tämä taas johti kurssien rajuun ylihinnotteluun markkinoilla. IT- huumaa on huomattavissa sekä Yhdysvaltojen että Suomen osakeindekseissä.

Toinen syy tähän käsittämättömään nousuun oli myös Nokian tarina. Nokia vastasi jo niin suurta osuutta koko indeksistä että pienetkin vaihtelut Nokian päiväkurssissa vaikuttivat koko Helsingin indeksiin. Nokian lisäksi myös muut IT-yhtiöt nousivat pörssissä ko- vaa vauhtia ympäri maailman. Helsingin pörssissä nousu oli vielä voimakkaampaa esimerkiksi Yhdysvaltojen pörssiin verrattessa, Nokian vastatessa niin osaa koko pörssistä. Usko IT- teknologiaan oli sijoittajien silmissä mennyt liian pitkälle ja arvostuskertoimet näille yrityksil- le menivät jo liian korkeiksi. (Lindström 2005, 32.)

Kysyin itse myös henkilökohtaisesti myös sijoitusneuvojaltani näistä ajoista. Vaikka pörssi oli jo moninkertaistanut arvonsa, olivat ihmiset vain entistä innokkaampia ostamaan lisää osak- keita. Pankki omien sanojensa mukaan osasi jo varoitella ihmisiä laittamasta liikaa rahaa näin riskialttiille markkinalle, mutta moni asiakas ei kuunnellut. Tästä syystä monet juuri kuplan huipulla sijoittaneet henkilöt menettivät suuren osan sijoituksistaan. (Skonbäck, 2013.)

IT-kuplan aiheuttaman nousun jälkeen oli tullut aika palata takaisin arkeen Helsingin osakemarkkinoilla. Niin sanottu ”kurssikrapula” alkoi vuonna 2000 ja se aiheutti Alamäen kurssien indeksissä, kuten kuviosta 7 selviää. Lasku kesti oman aikansa, noin kolme vuotta. Tämän jälkeen oli pörssin tapoihin kuuluvasti tulossa laskukauden jälkeinen nousukau- si. Talous oli noususuhdanteessa, työttömyys vähenemään päin ja muutkin indikaattorit näyt- tivät hyvältä Suomen kannalta. Tämä heijastui myös osakekursseihin Helsingin pörssissä. Ku- vaajan mukaan Helsingin pörssi nousi yli 100 % vuosina 2003 - 2008.

Sijoitusmarkkinoiden sekä yleisen talouden optimismi tuli kumminkin sijoittajille kalliiksi. USA:ssa tehdyt poliittiset virheet taloudessa sekä investointipankkien piittaamattomuus ris-

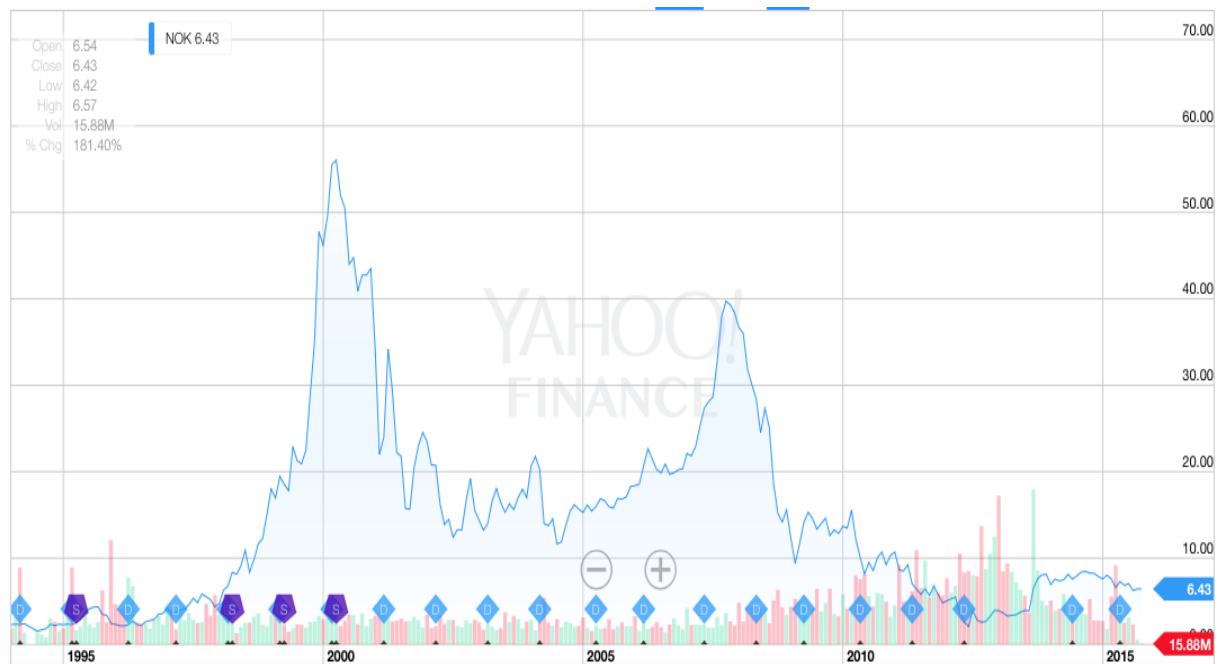
keissä aiheuttivat kriisin, joka levisi globaalisti koko maailmantalouteen. Tämän lisäksi myös EU maat alkoivat velkaantua, toinen toistaan enemmän. Vaikutus suomalaisiin osakkeisiin oli niin kova, ettei historiassa olla koskaan nähty yhtä kovaa laskua kuin vuonna 2008 Helsingin pörssissä. Osakemarkkinoiden lasku saatiin kuitenkin taitettua maaliskuussa vuonna 2009. (Lindström, 2011.)

Vuosien 1990 - 2010 välille on suomessa koettu oma lamamme 90-luvun alussa, IT-kupla 2000-luvun alussa sekä viime vuosien kriisit USA:ssa ja Euroopassa. Paljon on siis tapahtunut kriisejä sekä taantumia, mutta indeksit ovat silti olleet plussan puolella näin pitkällä aikavälillä. IT-kuplan 2000-luvun tienoilla sekä viime vuosien kriisit USA:ssa ja Euroopassa, on tuotto yleisindeksiä katseltaessa Pitkäjänteisellä sijoittajalla ollut hyvä. Keskimääräinen vuosituotto OMXH:ssa indeksitasolla on ollut 8 prosenttia ja osingot mukaan lukien päästään jo melkein 12 prosenttiin. (Lindström, 2011.)

6.2.1 Case: Nokia

Nokiaa voidaan pitää Suomen osakemarkkinoiden tunnetuimpana yhtiönä, ainakin historiansa osalta. Se oli matkapuhelimien edelläkävijä 1980- ja 1990-luvulla. 2000-luvun puolivälistä alkaen Nokian markkinaosuus alkoi tippumaan vuosi vuodelta enemmän. Nokian romahtaminen on yksi historian isoimpia, jopa globaalissa mittakaavassa. Yhtiön vanha johto ja media etsivät syitä romahdukseen vääristä teknologisista valinnoista, väärin käyttöjärjestelmiin puhelimissa. (Vilen & Rumpunen 2014, 183.)

Nokia on hyvä esimerkki osakkeesta joka voi tuoda sijoittajalle pääomansa moninkertaisena takaisin ja esimerkki myös siitä kuinka sijoittaja voi menettää lähes koko pääomansa kokonaan. Kuva 10 sijaitseva graafi selittää tilannetta vielä paremmin. (Vilen & Rumpunen 2014, 184.)

Kuva 10. Nokian historiallinen kurssikehitys
(Yahoo Finance, 2015)

Kurssigraafista voidaan nähdä kaksi korkeaa nousua vuosina 1998 - 2000 sekä 2004 - 2007. Ensimmäinen kurssinousu oli pääosin teknokuplan aiheuttamaa mistä on lisää seuraavassa kappaleessa. Toinen nousukausi Nokialle ja sen jälkeinen, vieläkin rankempi laskukausi ovat syitä, miksi Nokia sai paljon mediahuomioita sijoitusmaailmassa. Mitä meni pieleen?

(Vilen & Rumpunen 2014, 184.)

Esimerkiksi voidaan ottaa vuosi 2006. Maailmalla myytiin noin miljardi matkapuhelinta joista lähes joka kolmas oli Nokia. Nokian suosima symbian käyttöjärjestelmä oli 68% kaikista myydyistä älypuhelimista. Nokian ongelma markkinoilla kuitenkin oli että se unohti kilpailijat täysin ja kuvittelivat että matkapuhelin markkina on jo valmis. Isompia uudistuksia ei puhelimiin tarvitse tehdä. Hallituksen puheenjohtajana toimineen David Potterin mukaan myös erimieli-
syydet yhtiön sisällä aiheuttivat ongelmia Nokian tuotekehityksessä. Laskukausi oli valmis alkamaan. (Vilen & Rumpunen 2014, 185)

Kesäkuussa 2008 Nokia oli jo alkanut menettämään markkinaosuuttaan kilpailijoille. Uuden sukupolven puhelin Iphone oli alkanut syömään Nokian markkinaosuutta ja muutkin kilpailijat tuntuivat tekevän asioita paremmin kuin Nokia. Nokia päätti ostaa koko Symbian järjestelmän ja osa hallituksen jäsenistä pitivät ratkaisua enemmän hätäkoitynä hätäratkaisuna kuin järkevänä pidemmän linjan siirtana. Huippuvuodesta 2006 kesäkuuhun 2008 oli Nokian markkina-arvosta haihtunut jo puolet. Analytikot pitivät syynä tähän Applen uutta murrosta älypuhe-

linmarkkinoilla ja kokivat Nokian olevan siitä jäljessä. He olivat oikeassa kun tilannetta katsoo esimerkiksi nyt vuonna 2015. (Vilen, Rumpunen 2014, 205)

Viimeinen siirto Nokialta sen puhelinmarkkinoilla ainakin toistaiseksi oli uuden toimitusjohtajan sekä käyttöjärjestelmän ilmoittaminen. Microsoftilla ennen työskennellyt Stephen Elop nimitettiin uudeksi toimitusjohtajaksi ja hänen mukanaan myös Windows käyttöjärjestelmä tuli Nokian puhelimiin. Elop tullessa yhtiöön Nokia oli jo pahassa kriisissä ja jo itse toimitusjohtajakin vertasi yritystä palavaan öljyporauslauttaan. Nokian toistaiseksi viimeinen yritys nousta takaisin pinnalle oli Lumia niminen puhelin jolla yritettiin saada takaisin matkapuhelimien markkinaosuutta Applelta sekä Samsungilta. Yritys ei onnistunut ja Nokian matkapuhelimien valmistus lopetettiin tämän jälkeen kokonaan, ainakin toistaiseksi. (Vilen, Rumpunen 2014, 223)

Nokia irtaantui matkapuhelin bisneksestä vuonna 2013 ja Microsoft osti yhtiön. Nokia alkoi toimimaan uudessa muodossa jonka pääpilarit olivat verkkoliiketoiminta, karttatoiminta sekä teknologian lisensointi. Kaupalla oli positiivinen vaikutus yhtiön markkina-arvoon ja se nousikin pohjalukemista ylöspäin.

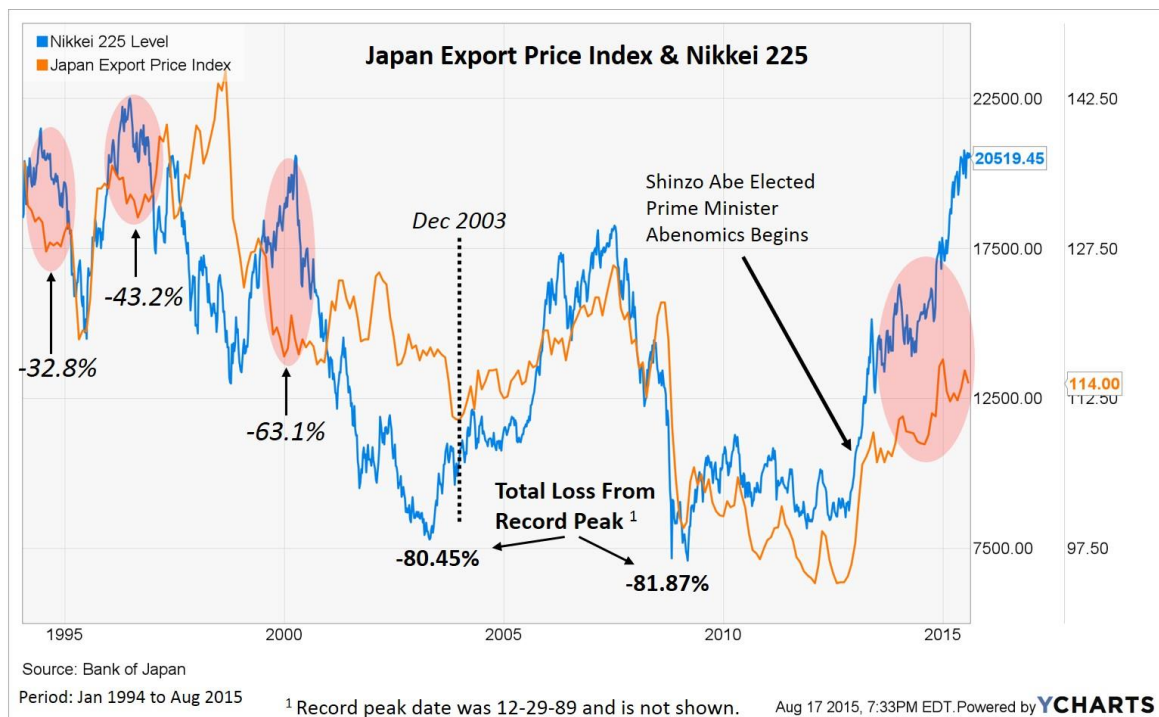
6.3 Japanin osakemarkkinat

Japanin osakemarkkinat ovat globaalissakin mittakaavassa olleet todella mielenkiintoiset. Japani on kokenut mm. Historian pahimman osakekriisin maailmassa. Positiivista on ollut tänä vuonna (2015) että se on ollut toiseksi tuottoisin omaisuuslaji heti USA:n terveydenhuolto sektorin jälkeen elokuun loppuun mennessä. Historiaa apuna käyttäen Japania voidaan kuitenkin pitää hyvin riskipitoisena markkinapaikkana. (Patton, M)

Korkeasta riskitasosta kertoo korkeat nousut sekä laskut historiassa. Esimerkki löytyy kun tilannetta lähdetään tarkistamaan 1980-luvun alkupuolelta. 1982 osakemarkkinat Japanissa olivat hieman yli 6800 pisteessä. Seuraavan seitsemän vuoden aikana osakemarkkinat nousivat 38 916 pisteeseen vuoden 1989 lopussa. Kurssit nousivat siis keskimäärin 27 prosenttia vuodessa jota voidaan pitää todella kovana nousuna, mitattuna millä mittarilla tahansa. (Patton, M)

Nousulla oli kuitenkin hintansa seuraavina vuosina. Japani tunnetaan vientivetoisena markkinana. Viennin kasvaessa Japanilaisten yritysten tuloksetkin kasvavat, josta kertoo esimerkiksi edellisen kappaleen osakkeiden nousu. Vientivetoisella markkinalla tosin on vaikutuksensa myös negatiivisesti ja se oli Japanilla edessä 1990-luvusta lähtien. (Patton, M)

Japanin vienti muihin maihin alkoi heikkenemään 1990- luvun alkupuolelta lähtien ja se iski välittömästi Japanin talouteen. Maan talous vaipui deflaatioon sekä vakavaan lamaan jonka seurauksena pörssikurssit reagoivat vahvasti alaspäin. Yritysten tulokset tippuivat laman mukana, osalla jopa tappiolle. Tuloksena oli yksi historian vuosikymmenien pahin osakekriisi. Kriisin vakavuuden näkee seuraavasta kuvasta 11. (Patton, M)

Kuva 11. Japanin osakekriisi
(YCharts)

Kuvasta 11 nähdään Japanin osakkeiden indeksi (sininen viiva) sekä viennin hintojen indeksi (oranssi viiva) vuoden 1994 tammikuusta elokuuhun 2015. Mielenkiintoista kaaviossa on viennin hintojen yhteys osakkeiden hintoihin. Viennin lähtiessä laskuun nähdään reaktio osakemarkkinoilla ennemmin tai myöhemmin samaan suuntaan. Nykypäivää katsoessa nähdään myös että osakkeet ovat luoneet kuplaa, ainakin jos mittarina käytetään viennin kasvua verrattuna osakkeiden kasvuun. Lisäksi historian pahin ja pisin osakemarkkinoiden kriisin vaikutus on kuviossa: vuodesta 1989 vuoteen 2009 osakemarkkinat olivat tipahtaneet 81.87%. (Aitken, R)

7 Yhteenveto

Opinnäytetyön tarkoituksena oli eri lähteiden avulla kerätä tietoa osakemarkkinoiden toiminnasta ja sen historiasta. Lisäksi mainittiin osakesijoittamisen riskeistä sekä tarkemmin eri maiden osakemarkkinoista. Sijoitustoimintaa aloitteleville tai sijoittajana jo toimiville henkilöille pyrittiin tarjoamaan näkökantoja, joista voi mahdollisesti olla heille hyötyä.

Sijoitusmaailmassa osakesijoittaminen on monimutkainen kokonaisuus jonka tulevaisuutta on mahdotonta arvioida. Historiaa voidaan käyttää apuna mutta sekään ei anna aina täydellistä ennustettavuutta osakkeiden suhteen. Opinnäytetyön tärkeimpiä sanomia on riskitietoisuus osakemarkkinoille lähtiessä josta on opinnäytetyössä pyritty keräämään tietoa eri lähteistä.

Sijoittamisen mahdollisuudet ovat lisääntyneet viime vuosina, varsinkin internetin yleistymisen seurauksena. Nykypäivänä sijoittamisen aloittamisen helppouden takia on hyvä tuoda tietoa osakemarkkinoiden toiminnasta myös asiantuntijoiden näkökannalta. Työssä pyrittiin kerotomaan myös eri palveluntarjoajista sekä muista toimista joita osaketilin avaamiseen tarvitaan. Tarkoituksena oli pitää teksti mahdollisimman helposti luettavana, varsinkin kohderyhmälle ketkä eivät osakesijoittamista harrasta.

Osakkeiden historian valossa työhön on otettu näkökantoja niin nousukausista kuin laskukausista, jotta lukija ymmärtää mahdollisuudet ja sen tuomat riskit. Mielestäni työ ei ole liian optimistinen eikä myöskään liian pessimistinen, jonka seurauksena lukija saa realistisen kuvan osakesijoittamisen maailmasta. Tärkeimpänä henkilökohtaisesti pidän sitä että sijoittaja ymmärtää että osakkeisiin sijoitetun pääomansa voi menettää osittain tai jopa kokonaan.

Työssä on tuotu kattava tieto miten osakkeiden mahdollinen tuotto muodostuu ja mitkä asiat voivat aiheuttaa pääoman menettämisen. Työssä mainitaan hieman myös vaihtoehtoisista tuotteista osakkeiden rinnalla sekä erilaisia sijoitusinstrumentteja jotka liittyvät myös osakkeisiin.

8 Lähteet

Aitken R. 2015. OpenLedger's 'Crypto' Financial Platform Officially Launching As Central Bank Interest Revealed.

<http://www.forbes.com/sites/rogeraitken/2015/10/10/openledgers-crypto-financial-platform-officially-launching-as-central-bank-interest-revealed/>

Aho, E. 2011. Miksi lama oli niin syvä.

<http://suomenhistoriaa.blogspot.fi/2011/09/miksi-lama-oli-niin-syva.html>

Blitzer D. Inside the S&P 500: Dividends reinvested. 2013.

<http://www.indexologyblog.com/2013/08/08/inside-the-sp-500-dividends-reinvested/>

Chan-Lau J. Frontier Markets: Punching Below their Weight?. 2011.

<http://fletcher.tufts.edu/CEME/~media/Fletcher/Microsites/CEME/Features/Chan-Lau%20Frontier%20Markets%20WP.pdf>

Cummans J. 2013. The complete history of Dow Jones Industrial Average.

<http://etfdb.com/2013/the-complete-history-of-the-dow-jones-industrial-average/>

De Haas, R. 2012. International Shock Transmission after the Lehman Brothers Collapse: Evidence from Syndicated Lending.

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1986749

Erola, M. 2012. Paras sijoitus. 8 painos. Helsinki: Talentum.

Hultkrantz, J. Masalin, B. 2007. Elämäsi rahat. Vaajakoski: Kustannusosakeyhtiö Nemo

Hyöty, J. 2006. Osakekeissien pauloissa. Helsinki: Talentum.

Hämäläinen, K. 2003. Osakesijoittajan opas. Hämeenlinna: Tammi.

Lindström, K. 2005. Menesty osakesijoittajana. 2 painos. Pieksämäki: Talentum.

Lindström K ja T. 2011. Nordnetin blogi.

<http://www.nordnetblogi.fi/porssi-2011/01/01/2011/>

Loizou, A. 2012. The Devil's Deal. Great Britain, London: Pearson

Macrotrends, 2015. Dow Jones 100 year historical chart.

<http://www.macrotrends.net/1319/dow-jones-100-year-historical-chart>

Mcmahon, T. 2014. Long Term U.S Inflation.

http://inflationdata.com/Inflation/Inflation_Rate/Long_Term_Inflation.asp

Nordnet goes USA. 2014. Nordnet Bank.

<https://www.nordnet.fi/USA>

Oksaharju, J. 2013. Hajauta tai hajoa. 1 painos. Vantaa: Hansaprint Oy.

Oksaharju, J. 2013. Hyvästä yhtiöstä hyvään sijoitukseen. 2. painos. Vantaa: Hansa-print.

OMXH Helsinki kuvaaja. Kauppalehti. 2014.
<http://www.kauppalehti.fi/5/i/porssi/porssikurssit/indeksi.jsp?indid=OMXHPI>

Outokumpu Oyj. 2014. www.outokumpu.fi

Osakevälittäjät vertailussa. 2015. Pankkiasiat.fi
<http://pankkiasiat.fi/osakevalittajat-vertailussa>

Parviainen, A ja Järvinen S. Sijoittamalla miljonääriksi. Helsinki: Talentum.

Patton, M. 2015. Are japanise stocks about to collapse?
<http://www.forbes.com/sites/mikepatton/2015/08/20/are-japanese-stocks-about-to-collapse/>

Pekkarinen, J ja Sutela P. 2002. Kansantaloustiede.Helsinki: WSOY.

Pohjola, M, Pekkarinen, J Sutela, P 2007.. Helsinki: WSOY

Puttonen, V ja Kivisaari T. Vaurastuminen. 3. Painos. Juva: WSOY

Puttonen V ja Repo E. Miten sijoitan rahastoihin. 5. Painos. Talentum

Pörssisäätiö. 2010. Toimialahajauttaminen vähentää riskiä.
<http://www.porssisaatio.fi/blog/2010/07/22/toimialahajauttaminen-vahentaa-riskia/>

Saario, S. 2005. Miten sijoitan pörssiosakkeisiin. Helsinki: WSOY

Sampo Group. 2014. www.sampo.com

Seligson & Co.
http://www.seligson.fi/suomi/sijoitustieto/tiedostot/osakesijoitusten_riski.htm

Siegel, J. 2007. Stocks for the long run.

Sijoitusrahastot.org. Tietoa Helsingin pörssistä. 2012.
<http://sijoitusrahastot.org/osakesijoittaminen/helsingin-porssi-omxh/>

Skonbäck, M. Nordea, 2013

Suojaako-kansainvalinen-osakesalkun-hajautus-kun-markkinat-romahtavat? 2013 Salkunrakentaja.
<http://www.salkunrakentaja.com/2013/06/suojaako-kansainvalinen-osakesalkun-hajautus-kun-markkinat-romahtavat/>

Vilen, M ja Rumpunen R. 2014. Monimedia Oy. Nokian mahdoton mahalasku.

World Market Cap at \$46.8 Trillion. 2010. BeSpokeInvestment Group.
<http://www.bespokeinvest.com/thinkbig/2010/3/22/world-market-cap-at-468-trillion.html>

Kuvat

Kuva 1: S&P 500 indeksin kehitys.

Kuva 2: Osakkeiden tuotto-odotus vuodessa.

Kuva 3: Eri omaisuusluokkien tuotot pitkällä aikavälillä.

Kuva 4: Eri omaisuusluokkien tuotot pitkällä aikavälillä (inflaatio korjattu)

Kuva 5: Osakevälittäjät vertailussa.

Kuva 6: Osakeindeksejä maailmalla

Kuva 7: DJIA indeksi pitkällä aikavälillä

Kuva 8: BKT-muutos yhdysvalloissa.

Kuva 9: OMXH indeksi.

Kuva 10: Nokian historiallinen kurssikehitys

Kuva 11: Japanin osakekriisi

Taulukot

Taulukko 1: Sampon tuottohistoria 2009 - 2014.

Taulukko 2: Outokummun tuottohistoria 2009 - 2014.

Taulukko 3: sijoituksen vuosituotto, sijoitusaika sekä riskiluokat.

Taulukko 4: Standard & Poor's:in riskilainaluokat.

Taulukko 5: Kuvitteellinen arvonnousu.

Taulukko 6: USA:n osakkeiden tuottohistori

